

**Könyvtárak
az egészségügy
szolgálatában
Magyarországon**

Tartalomjegyzék

Bevezetés	4
1 A szakkönyvtárak kialakulása	6
2 Az orvosi könyvtárak létrejötte	7
3 Orvosi könyvtárak kezdetei Magyarországon	9
3.1 Előzmények.....	9
3.2 A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvoskarának Tanártestületi Könyvtára.....	11
3.3 Budapesti Királyi Orvosegyesület Könyvtára	12
4 Orvostudományi hálózati tervek a II. világháború előtt	14
5 A hálózat története	15
5.1 Előzmények.....	15
Az Országos Dokumentációs Központ	15
5.2 A megalakulás évei 1949-1956.....	17
Az Orvostudományi Dokumentációs Központ	17
5.3 1957-1960: vajúdas	21
5.3.1 A hálózat törvényi szabályozása	22
5.4 1961 - 1979	24
5.5 1980-1989	28
5.6 1990 - 1992.....	29
6 Gyermekkorházak és gyermekmenhelyek.....	31
7 A Heim Pál Gyermekkorház története	32
7.1 Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely alapítása	32
7.2 Korházzá alakulás	36
7.3 A közelmúlt és a jelen	37
8 A kórházi könyvtár története.....	39
8.1 Kezdetek.....	39
8.2 Az 1950-es 1960-as évek, fejlődés.....	44
8.3 Az 1970-től 1990-ig terjedő időszak:	46
8.4 1987 – 1995.....	49
8.5 1995 - 2010.....	52
8.6 Napjaink.....	55

Összefoglalás	56
Felhasznált irodalom	59
MELLÉKLETEK	65
KÉPEK, ÁBRÁK, MELLÉKLETEK FORRÁSA	80

Bevezetés

*„A tudomány tárházai a könyvtárak,
és a tudomány feladata, hogy az embert szolgálja.”
/ Lev Tolsztoj /*

Az emberiség megjelenése óta gyűjti az általa megtapasztalható világ információit. A cél régen is, napjainkban is az, hogy ezt a tapasztalatot rögzítse, továbbadja, örökítse. Ebben a feladatban ma már nélkülözhetetlen segítség lett az informatika: a számítógépes adatbázisok, digitalizált dokumentumok lényegesen nagyobb réteg számára teszik lehetővé – akár a világ másik részén is, – hogy hozzáférhessen dokumentumokhoz, ill. információkat gyűjthessen.

Ám a számítástechnika korában sem szabad elfelejtkeznünk a hagyományos „könyvtárról”, mely szinte az írásbeliség megjelenése óta a tudás őrzője, és hagyományozója. Minden társadalom kulturális életében jelentős szerepet kapott ez az intézmény, és az adott kor technikai ismereteinek megfelelő módon igyekezett ellátni feladatát. Ezen intézmények az idők változásával kétféle úton haladhattak tovább. Ha képesek voltak az átalakulásra, további útkeresésre – megtalálták helyüket az új elvárások rengetegében. Ha nem tudtak megújulni, lépést tartani a kor, társadalom váltoásaival; vagy megrekedtek egy bizonyos szinten; vagy eltűntek a történelem sülyesztőjében...

Dolgozatomban a magyar orvostudományi könyvtártörténet tágabb és szűkebb bemutatásán keresztül szeretném áttekinteni, hogy közel 200 évre visszamenően milyen lehetőségeik voltak/és vannak az orvosi könyvtáraknak a fennmaradásra? Mitől függ egy egészségügyi intézmény könyvtárának vagy épp egy szaktájékoztató bázis léte, fennmaradása?

Másik célom a megörökítés. A hazai orvosi könyvtárügy XX. századi történetét leginkább meghatározó Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ több mint 30 évig állt az orvosi könyvtári hálózat élén. Ez a három évtized alapjaiban változtatta meg a hazai szakmai könyvtárügy életét. A koordinálásnak, az iránymutatásnak jelentős szerepe volt abban, hogy szinte mindegyik egészségügyi intézményben kialakíthassanak orvosi szakkönyvtárat. Az intézményi átalakítások következtében 1992-ben lezárult egy jelentős korszak a fenti tájékoztatási intézmény életében. Én is csupán idáig dolgoztam fel tevékenységét. A hálózat működtetéséhez számos szakember adta tudását, lelkesedését, munkáját. Ennek a korszaknak is szeretnék emléket állítani.

A dolgozatban bemutatásra kerülő kórházi könyvtár története még nem került feldolgozásra. A Magyar Állami Királyi Gyermekmenhely – később Heim Pál Gyermekkorház könyvtára közel 100 esztendő múltára tekint vissza, ám a belső

kéziratokon kívül a könyvtár történetével foglalkozó tanulmány nem jelent meg. Anyaggyűjtésem során rá kellett ébrednem, hogy mekkora értéket halmoztak fel és hagytak hátra a kezdetektől – melynek mindenképp szükséges napvilágra kerülnie.

Munkám elején a szakkönyvtárak és az orvosi könyvtárak kialakulásáról, majd a magyar orvosi könyvtárak előzményeiről írok. A történeti áttekintés után az orvostudományi hálózati központ történetét, és tevékenységét foglalom nagy vonalakban össze, majd végül – mintegy fókuszálva – a kórházi könyvtár történetét dolgozom fel. Bízom benne, hogy a dolgozat olvasása közben más számára is nyilvánvaló lesz, hogy hatalmas értékek felett siklik át a történelem, melyek megfelelő nyilvánosság nélkül feledésbe merülnek. Ezenkívül azt is látnunk kell, hogy elhivatott és lelkes szakemberek nélkül az élet egyik területén sem lehet maradandót alkotni.

1 A szakkönyvtárak kialakulása

*"Az ember a könyvtárban egy nagy tőke jelenlétében érzi magát,
amely kiszámíthatatlan kamatokat osztogat nesztelenül."
/Johann Wolfgang von Goethe/*

Ha az orvosi illetve egészségügyi könyvtárak történetéről szólunk, feltétlenül meg kell említenünk a kezdeti „őskönyvtár” rengeteg tényezőnek köszönhető specifikációját, mely a szakkönyvtárak létrejöttét eredményezte.

A könyvtárak kialakulása és évszázadokon átívelő fejlődése során az elsődleges cél a világon megjelenő összes dokumentum megszerzése, birtoklása volt. Ennek köszönhetően a könyvtárak általános gyűjtőkörrel rendelkeztek, állományuk valóban megpróbálta lefedni a világ tudományainak egészét.¹

A fenti, hagyományos könyvtári képnek felbomlása a XIX. század első felére tehető. Az okok között meg kell említenünk, a könyvnyomtatás elterjedését, mely követheetlen mennyiségű könyv forgalomba hozatalát eredményezte. Emiatt képtelenség volt az összes megjelent dokumentumot beszerezni, így inkább egy-egy tudományág irodalmának teljes körű gyűjtése lett a cél.

A másik ok a termelés és az ipar robbanásszerű fejlődésében keresendő, valamint a tudományos kutatások egyre növekvő számában. A kutatók közötti kapcsolat szervezetté a XVII. század közepén válik, ekkor jönnek létre az első tudományos társaságok, (pl. 1635 – Académie Française), melyek igényelték a kutatási eredmények megjelentetését. Ennek az igénynek köszönhető a tudományos folyóiratok létrejötte ². Közel egy évszázadnak kellett eltelnie ahhoz, hogy bizonyos szakterületek már saját folyóirat megalapításáról is gondoskodjanak (1778 – Chemisches Journal), de ezután robbanásszerűen megnő a tudományos szaklapok száma.

Az ipari forradalom, a termelés fokozása magával hozza a kutatások fejlődését, a gyáripar igényelte az újabb fejlesztéseket. Ráadásul a további kutatások során szükség volt a már meglévő szakirodalom hozzáférhetőségének biztosítására – így a kutatóintézetekben, ipari üzemekben, a gyűjteményhez értő személyzettel ellátott könyvtárakat kellett létrehozni. Így alakult tehát ki a **szakkönyvtár**, mely aztán az összes tudományterületen kivívta nélkülözhetetlenségét.³

¹ BERECHKY László (1962). A magyar szakkönyvtárak és feladataik
In.: Az Oszk évkönyve 1961-1962. - Budapest: OSZK. pp. 172-190

² Az első: 1665 – Journal des Scavans

³ SZILÁGYI Tibor (1963). A szakkönyvtári munka. Budapest: OSZK KMK. 14 p.

2 Az orvosi könyvtárak létrejötte

Az ember létezésétől kezdve komoly figyelmet fordít a betegségekre. Épp ezért a történelmi idők kezdete óta jelen van életünkben a gyógyító, a kuruzsló, majd az orvos. Az írásbeliség megjelenésével lehetővé válik a már megszerzett ismeretek rögzítése, megőrzése és hagyományozása. A dokumentumok őrzésére az orvosi könyvtár lesz hívatott, melynek története szorosan kapcsolódik az orvostudomány történetéhez.

Az ókori civilizációk jelentős orvosi tapasztalatokkal rendelkeztek. Az első – agyagtablán rögzített – kórtörténetek és esetleírások a **ninivei** könyvtár romjai közül kerültek elő. Az uralkodó, Assurbanapi (Kr. e. 668-627) az egyetemességre törekvően gyűjtötte a fellelhető irodalmat és bővítette könyvtárát.

Az **egyiptomi** templomok egyben gyógyító központként is működtek, ahol már orvosi tapasztalatokat rögzítő papirusz tekercseket is tároltak. A legjelentősebb gyűjtemény a Thoth Templomban volt, 1500 tekercsen a gyógyítás különféle módozatait rögzítették. Ez az állomány tekinthető az első orvosi könyvtárnak.

A **görög** államban tovább fejlődik, virágzik a tudomány, az orvoslás is egyre magasabb fokra jut. Hippokratésznek, az orvostudomány atyjának már magánkönyvtára van, és tudunk Arisztotelész gyűjteményéről is, mely minden ismert orvosi munkából tartalmazott egy példányt. Az orvosi iskolák mellett is jelentős állományok jöttek létre. Legismertebb az alexandriai orvosi iskola volt, (Kr. e. 320) melynek könyvtárát Asklepiosnak, a gyógyítás istenének szentelték.

Az alexandriai könyvtárak megsemmisülésével a Római Birodalom iskolái válnak orvosi központokká, ám ismert orvosi könyvtárról itt nem tudunk. Ennek ellenére orvosi magángyűjteményekben őrzött kézirat-gyűjteményekről van tudomásunk.

Az Ókor lezárultával (Kr. u. 476) az európai kultúra többféle úton hagyományozódik: a Római Birodalom kultúráját Bizánc örökíti tovább, a görög és keleti elemeket (természettudomány és filozófia) az arab világ képviseli, míg harmadik irányként a Nyugat-európai fejlődésről kell beszélnünk.

Bizánc zökkenőmentesen örökíti tovább az antik hagyományokat, de érdekes módon orvosi iskolák nem itt, hanem Perzsiában jönnek létre, ahol elsősorban a görög orvostudomány vizsgálata és gyakorlása folyt. Az itteni görög nyelvű iratok aztán az arab

hódítók kezébe kerülnek, és ezen ismeretek képezik majd – fordítás után – az arab orvostudomány alapját.

Az arab orvoslás nagyon fejlett szinten állt. Oktatás a kórházakkal is rendelkező orvosi főiskolákon folyt, melyek mellett természetesen könyvtárakat is találunk. Jelentős állománnyal rendelkeztek Dsundidszapor, Bagdad, Salerno és Cordova főiskolái. (Ez utóbbi helyen folytatta tanulmányait II. Szilveszter pápa is.)⁴

Ázsiában, csak Kínáról vannak írásbeli adatok: nem voltak kimondott orvosi könyvtárak, általános könyvtárak őrizték a medicinával foglalkozó irodalmat is.

A középkor kezdetén orvosi tevékenység elsősorban a kolostorokban zajlott: Nyugat-Európa számos kolostorában gyógyítanak és ezzel egy időben orvosi könyveket tartalmazó gyűjtemények is kialakulnak: erre példa a Cassidorius által alapított Monte-Cassino-i kolostor könyvtára.

Az európai egyetemeken sorra alakulnak meg az orvosi karok, ezek pedig orvosi könyvek gyűjtését is szükségessé teszik. Legjelentősebb állományok Párizs, Montpellier, Salerno, Firenze iskolái mellett alakulnak ki.⁵

⁴ BUDA József (1994). Egyetemek létrejötte, egyetemi élet
In.: A betegápolás története és szemelvénygyűjtemény a betegápolás történetének irodalmából.
Pécs: POTE. - pp. 209-232

⁵ BIRCHETTE, Kathleen P. (1973). The history of medical library from 2000 b.C. To 1900 a.D. Bull. Med. Libr. Assoc., 61, 302-308.

3 Orvosi könyvtárak kezdetei Magyarországon

3.1 Előzmények

Amint az a fentiekből kiderült, az orvosi könyvtárak először az orvosi iskolák mellett jönnek létre. A hazai orvosi oktatás történetének kutatása a mohácsi csatavesztés, ill. a török uralom ideje alatti pusztítások miatt, csak a késő középkori iratokból lehetséges.⁶

A XI. századi Magyarországon is a kolostori medicina képviselte az orvoslás oktatását. (Az első ismert a Szent László király alapította bencés kolostor, Pozsonyban). De tudomásunk van arról, hogy 1234-ben kórház is működött már, Bácsón. „Nyilvánvaló tehát, hogy a XI-XII. században a szerzetesrendek kórházainak ... fontos szerepe volt az orvosi ismeretek terjesztésében”⁷

Orvosképzés aztán több városban is zajlik iskolai szinten: Esztergomban (Studium particulare – XII. század), Veszprémben (XII. század 2. fele), Óbudán (1395 – Sigismundea), Pozsony (1467 – Academia Istropolitana). Ez utóbbi 1475-ben kerül Budára, és egészen 1530-ig folytat oktatási tevékenységet.

A nagyszombati egyetem megalapítása előtt néhány orvosi magániskola (Görgey Pál – Kapos; Fischer Dániel – Késmárk, Moller Károly Ottó – Besztercebánya) működik csupán.

Az első nyilvános, akadémiai jellegű orvosképző iskola létrehozása Esterházy Károly nevéhez fűződik. 1769-ben alapítja meg a „Püspöki Orvosi Iskolát”, melyet Markhot Ferenc vezet. Az iskola orvosi könyvekkel is rendelkezik, melyek – a Schola Medicinalis 1774-es megszűnése után a Líceum könyvtárában maradnak. (1. kép)

⁶ SCHULTHEISZ Emil (1997). A medicina magyarországon a kezdetektől az orvosi kar megalapításáig.

In.: Gazda István (szerk.). - Az orvoslás kultúrtörténetéből. - Budapest : Piliscsaba: TKM Egyesület; Magyar Tudománytörténeti Intézet. - pp. 83-99. – 83 p.

⁷ SCHULTHEISZ Emil i.m. – 84 p.

1. kép
Esterházy Károly és Markhot Ferenc

Több, orvosi könyvritkaságot őrző magángyűjtemény is létrejön ebben az időszakban, de ezt az állományt a tulajdonoson kívül csak egy szűk baráti kör használhatta.

A XIX. század elején vált szükségessé, hogy nagyobb nyilvánosságot kiszolgáló orvosi könyvtár létrejöjjön, mely igény kielégítésére két gyűjtemény is alkalmassá vált.

3.2 A Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Orvoskarának Tanártestületi Könyvtára

Az 1635-ben Pázmány Péter által alapított nagyszombati tudományegyetem bővítését határozta el Mária Terézia. Az uralkodónő Van Sweitent bízta meg azzal, hogy a bécsi orvosi kar mintájára hozza létre az egyetem orvosi karát, mely 1769 novemberében meg is alakult. Az egyetem 1777-ben Budára, majd Pestre költözik, és látványos fejlődésnek indul. Az orvosi kar is bővül, rövidesen helyproblémákkal is küzd.

A „Orvostári Könyvtár” alapjait Schordann Zsigmond teszi le, aki 1828-ban saját könyvtárát ajánlja fel tanártársai számára. A gyűjtemény „belső” használatra szolgál, kizárólag a tanárok, professzorok használhatták – a orvosok, gyakorló tanárok nem férhettek hozzá. Anyagi alapját az ún. „Cassa Nemini” (senki pénztára) képezte, melyet a kar dékánja kezelt. Ennek forrását felajánlások, kari külső tagok befizetései jelentették. Helyhiány miatt a kötetek nagy része a pincében, padláson, méltatlan körülmények között került elhelyezésre.⁸

Schordann Zsigmond a könyvtár kezelője is volt, tőle később Semmelweis Ignác vette át a könyvtárnoki teendőket. Az 1865-1884 évek közötti időszakot elsősorban a könyvtár méltó helyének keresése jellemzi. Többszöri (19 év alatt 4X!) költözés után 1884-ben foglalhatja el helyét az újonnan épült orvostári épületben, az Üllői út 26. szám alatt. E rengeteg hurcolkodás alaposan tönkretette az állományt: a kötetek egy része megsemmisült, elveszett.

A végleges elhelyezés lehetővé tette, hogy az állami támogatásnak is köszönhetően a könyvtár fejlődésnek induljon. 1895-ben nyomtatott katalógus kiadására is sor került. E szerint az állomány már több, mint 10000 kötet. A zártkörűség továbbra is fennáll, de egyre nagyobb igény lenne a nyilvánosságra – elsősorban a folyóirat-állomány miatt.⁹

A könyvtár az I. világháború okozta hiányokat a Rockefeller alapítvány segítségével nagyrészt pótolni tudta, és további magánadományok révén növekszik

⁸ KORBULY György (1943). A budapesti orvostári tanártestület "Weszprémi István" könyvtára. Orvosi Hetilap, 87(12), 147-149.

⁹VILMON Gyuláné (1979). A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának fejlődése /történeti vázlat/.

In.: Székely Sándor (szerk.). - A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede. - Budapest: OOKDK. - pp. 169-185

állománya. Ám még továbbra is csak az egyetem tanárai számára elérhető. 1939-ben Wespri István orvos nevét veszi fel gyűjtemény.

A II. világhágh után, 1945-ben a tanártestületi magánkönyvtár nyilvánossá válik. Pár év alatt ugrásszerű fejlődés következik be: az előfizetett folyóiratok száma 1950-ben már 138 darab. (2. kép)

Az egyetem fejlődésével a könyvtár is lépést tart, és az idők folyamán Magyarország legnagyobb orvosi gyűjteményévé válik.

2. kép
Az Orvostudományi Egyetem olvasóterme

3.3 Budapesti Királyi Orvosegyesület Könyvtára

A külföldi folyamatokhoz hasonlóan Magyarországon is egyre több tudományos társaság, egyesület jött létre – a szakmai tapasztalatok cseréje, és a legújabb eredmények nyilvánosságra hozatalának céljából. Az 1837. október 14-én megalakult Budapesti Királyi Orvosegyesület a megoldatlan orvosi továbbképzés ügyét is meg akarta újítani.

Már a kezdetekkor nyilvánvalóvá vált, hogy az önképzéshez nélkülözhetetlen a szakirodalom gyűjtése, így - néhány folyóiratot előfizetve - megkezdték a könyvtár alapjainak lerakását. A Bécsben élő Stessel Lajos 1840-ben 1500 (másutt 2500) kötetes gyűjteményét ajánlja fel a könyvtár számára. További adományok is érkeznek: többek között Flór Ferenc, Jankovich Antal, Grósz Xavér Ferenc ajánlja fel könyveit. Az Orvostudományi Könyvtárhoz hasonlóan gondot jelent a hely biztosítása, így olvasóterem bérlésével lehetővé teszik az „olvasda” használatát. Sokévnvi hányattatás után 1891-ben

sikerül az állományt a Szentkirályi utca 21. szám alatti Orvosegyesület által megvásárolt épületben elhelyezni.

Az állomány feldolgozása minden költözési nehézség ellenére, - a lelkes orvos-könyvtárosoknak köszönhetően - folyamatos volt.

A könyvtár kezelői orvosi munkájuk mellett, „hobbiból” végezték tevékenységüket. Meg kell említenünk Grósz Xavér Ferenc, Verebélyi József, Török Lajos, Donáth Gyula nevét. Kiemelendő Temesváry Rezső szülész-nőgyógyász (1864-1944), aki közel 40 évig gondozta, rendszerezte a folyóiratokat, könyveket, különlenyomatokat. Nevéhez fűződik a disszertációk katalogizálása, és a „Magyar Gynaekológiai Bibliographia és Repertorium 1900-ig” című szakbibliográfia összeállítása.

A könyvtár fejlődése az I. világháború idején megtorpan, de a két világháború közötti időszakban folytatódik. (3. kép)

A II. világháború után a több, mint 100 éves Orvosegyesület megszűnik. A könyvtár állománya – több évnyi gazdátlanság után – 1952. május 27-én az Országos Orvostörténeti Könyvtár fennhatósága alá kerül, annak törzsanyagát képezve.^{10, 11}

A felsorolt két intézményen kívül az 1800-as évek első felében csupán egy kórházi könyvtár működik: 1840-ben a Rókus Kórházban már létezik egy piciny kézikönyvtár. A következő gyűjtemény 1885-ben jön létre az István Kórházban, majd 1901-ben az Országos Korányi TBC és Pulmonológiai Intézetben (akkor: Erzsébet Királyné Szanatórium) alakítanak ki könyvtárat.¹²

3. kép
Néhány kötet az Orvosegyesületi Könyvtár gyűjteményéből

¹⁰ TEMESVÁRY Rezső (1937). A kir. Orvosegyesületi könyvtár százéves története. Gyógyászat, 77, 569-570.

¹¹ KAPRONCZAY Katalin (1988). A budapesti kir. Orvosegyesület könyvtárának története. Orvosi Hetilap, 129(40), 2149-2151.

¹² VASAS Livia (1997). Dolgozatok a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Könyvtárügyéről I. - a központi könyvtár szerepe a magyar orvosi könyvtárügyben. Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 44(2), 47-51.

4 Orvostudományi hálózati tervek a II. világháború előtt

Az első koordinálási, valami hálózat létrehozásának terve a Tanácsköztársaság ideje alatt merül fel. Az akkor elképzelés szerint a több, apró intézeti könyvtár központja lett volna a „nagy” orvoskari könyvtár, s

„az orvosegyesületi könyvtár lefoglalásával „egy csaknem teljes orvosi szakkönyvtár”¹³

létrehozása történt volna meg. Ez azonban nem valósult meg.

Az 1930-as években az ország gazdasági helyzetéből adódó racionalizálási tervek az orvosi könyvtárakat sem kerülték el, szükségesnek tűnt a szerzeményezés megszervezése, a többszöri rendelések megszüntetése, és a szervezett hiánypótlás.

Geldrich Lajos 1935-ben az Orvosi Hetilapban hangot is ad a visszasságokból adódó kételyeinek, és javaslatot tesz egy központi „consultatív szerv” létrehozására:

„ ... a jelenlegi rendelkezésre álló összegeknek célszerűbb és gazdaságosabb felhasználásában, azaz a rationálásban látjuk. ... szükséges, hogy az egyes könyvtárakat fenntartó intézmények és közegek a maguk egyéni érdekeit bizonyos mértékig alárendeljék a magasabb orvosi köz- és általános nemzeti érdekek, vagy legalábbis próbálják azzal összhangba hozni.”

„ ... szükséges volna olyan az állandó consultatív szervnek a létrehozása, amely arra törekszik, hogy az egyes könyvtárakban történő változások ... a jövőben mindig lehetőleg az általános orvosi és nemzeti érdekek szemmel tartásával történjen meg.”¹⁴

Geldrich további javaslata még az egységes folyóirat-beszerzés (vagyis egy adott folyóiratot ne vegyen meg több intézmény), valamint célul tűzi ki nagyobb összegek előteremtését is.

Ez az elképzelés azonban csak terv maradt, és a II. világháború sem tette lehetővé megvalósulását.

Még egy hálózati elképzelés születik, mely már előre vetíti a ténylegesen létrehozott hálózati központ feladatainak egy részét. Fodor Imre, főorvos egy bizottsági

¹³ ERŐSS László, & PAPP Emil (1962). A Budapesti Orvostudományi Egyetem könyvtára. Orvosi Könyvtáros, 2(1), 13-18. – 15 p.

¹⁴ GELDRICH Lajos (1935). Könyvtárügyünk válságos helyzete. Orvosi Hetilap, 79(11), 303-305. – 304 p.

ülésen elhangzott előadásában¹⁵ sürgeti egy egységes országos könyvtárhálózat kialakítását, melynek központjául a budapesti egyetem Központi Könyvtára válhatna. Itt teljességre törekedve történne a gyűjteményezés. Fodor dr. terve alapján beolvasztanák az Orvostörténeti Könyvtárat is, és „az élő tudományt jelző orvosi dokumentációs központot” is. A vidéki egyetemeken azonban nem tartana szükségesnek központi könyvtárak fenntartását – minden kölcsönzés az országos központi könyvtáron keresztül történne. Elképzelésének természetesen a vidéki egyetemek nem örülnek osztatlanul.¹⁶

Tehát elképzelésekben, tervekben nincs hiány, de tényleges lépésekre még több évig várni kell. De az igény már megfogalmazódik – a következő lépést az illetékes főhatóságoknak kell meghozniuk.

5 A hálózat története

5.1 Előzmények

Az orvostudományi könyvtári hálózat kialakulása és működése nem ment egyszerűen – több tényezőtől függött létrejötte és fejlődése. Története szorosan összefonódik az Országos Orvostudományi Dokumentációs Központ és Könyvtár történetével, ezért fejlődésüket közösen tárgyalom.

Az Országos Dokumentációs Központ

Egy országos, dokumentációs és bibliográfiai központ létrehozását már közel 50 éve szorgalmazták a hazai könyvtárügy prominensei. Próbálkozások is történtek egy bibliográfiai társaság megalapítására, de ez a terv nem valósult meg. 1938-ban, majd a háború után Káplány Géza javaslatára létrejön a Magyar Ipari Dokumentációs Központ. Ezután több szakterület is irodalomreferálást biztosító, dokumentációs „központot” alakít ki.¹⁷ A 1949-ben aztán állami szinten is megfogalmazzák a dokumentációs központok létjogosultságát.¹⁸

¹⁵ FODOR Imre (1954). Orvosi könyvtáraink jelenlegi helyzete és a fejlődés útja. Orvosi Hetilap, 88(52), 1441-1443.

¹⁶ Lásd Adler Péter, a DOTE Kenézy Könyvtára igazgató-tanárának válaszát az Orvosi Hetilap 1955. 89; (11) 307-308. oldalain.

¹⁷ Néhány példa: 1946 – Magyar Mérnökök és Technikusok Szabad Szakszervezete, 1948 – Országos Szabadalmi Hivatal, 1947 – Mezőgazdasági Tudományok Dokumentációs Központja.

¹⁸ KÉGLI Ferenc (2009). Hatvan éve alakultak meg a szakmai dokumentációs központok. Könyvtári Figyelő(3), 445-457.

A 4118/1949. (136.) Kormányrendelet az orvostudományi, a műszaki, a mezőgazdasági, a könyvtári és a gazdasági területeken rendelte el „Dokumentációs Központok” létrehozását, melyek vezetésére Országos Dokumentációs Központot is létesített. A központok feladata a rendelet 1. paragrafusa szerint:

„ ... a könyvekben, folyóiratokban, és egyéb forrásokban fellelhető tudományos és gyakorlati eredményeknek és tapasztalatoknak az érdekeltek részére hozzáférhetővé tétele (közvetítése.) Ebből a célból ezeket az eredményeket és tapasztalatokat összegyűjti, rendszerbe foglalja és nyilvántartja.”¹⁹

Az Országos Központ - megalakulása után - a Magyar Tudományos Tanács (később Magyar Tudományos Akadémia) felügyelete alá kerül. Vezetője **Lázár Péter** lesz, aki később az OSZK KMK Könyvtártudományi Osztályának irányítója, majd az OMIKK főigazgatója. Az intézet a központi szervezet kialakításában a nyugati (angol, francia) központok mintáit veszi át.

Az Országos Központ feladatait az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- létrehozni, megszervezni a különböző szakmai dokumentációs intézményeket
- irányítani és ellenőrizni a dokumentációs tevékenységet
- egységesíteni a módszereket és eszközöket
- és országos nyilvántartásokat vezetni.

A Központ emellett több területen próbált megfelelni az irányítási, összefogási feladatainak, (szakfordítások gyűjtése [kötelező volt minden intézetnek leadnia fordításait]; külföldi könyv- és folyóirat beszerzések véleményezése, dokumentációs tanfolyam szervezése, az ETO rövidített magyar kiadása). Mivel azonban a szakközpontok szervezetileg nem a Központozhoz tartoztak, azok munkáját befolyásolni nem igazán tudta, és látható együttműködést nem tudott kialakítani a létrehozott központok között. Ezért az Országos Dokumentációs Központot 1950. november 1-én egy kormányrendelet megszünteti. A már létrejött szakágazati dokumentációs központok jó ideig valódi szakmai irányítás nélkül maradnak.

¹⁹ SZEPESI Zoltánné. (1969). 20 éves a magyar orvostudományi tájékoztatási központ : Az országos orvostudományi könyvtár és dokumentációs központ fennállásának 20. évfordulójára In.: SZEPESI Zoltánné (szerk.). - A magyar orvosi könyvtárügy és dokumentáció 20 éve. - Budapest: OOKDK. - pp. 9-44. - 9 p.

5.2 A megalakulás évei 1949-1956

Az Orvostudományi Dokumentációs Központ

Az orvosi területen 1948-ban egy 3 főből álló ún. „dokumentációs csoport” kezd tevékenykedni **Láng Imre** vezetésével az orvos-egészségügyi szakszervezetben.

Az Orvosi Dokumentációs Központ (továbbiakban ODK) feladata elsősorban a szovjet szakirodalmi fordítása, ill. tömörítvények készítése volt, mivel az alapító rendelet konkrét megvalósítási célokat nem jelölt meg. Ekkor a Zoltán u. 12. számú épület egyik lakása szolgált székhelyül, mely a már 6 embert foglalkoztató Dokumentációs Központ számára elég szűknek bizonyult. A kezdeti időszakot szakemberhiány jellemzi: nagyon nehéz volt oroszul jól beszélő, orvos végzettségű és politikailag is megbízható személyt találni.

Az Országos Központot megszüntetése után az ODK évekig gazdátlan. Tervezték, hogy némi átszervezéssel a Vallás- és Közoktatási Minisztériumhoz, vagy esetleg a Népjóléti Minisztériumhoz szervezik, és felvetődik annak ötlete is, hogy az intézetet egy mihamarabb létrehozandó Központi Orvosi Könyvtárhoz csatolják.

A Központ saját ügyrendjének megfelelően a szovjet szakirodalom fordítása, feltárása mellett bibliográfiákat, fordításokat ad ki, orvosi konferenciákon képviselteti magát – és az e találkozók felvetett javaslatoknak megfelelően próbálja feltárni (ekkor még továbbra is csak) a szovjet szakirodalmat.

1952-ben kezdődik meg a magyar orvosi szakirodalom feldolgozása. Terv egy Egyetemes Magyar Orvosi Bibliográfia gondolata is, de ezt akkor sajnos nem tudják megvalósítani.

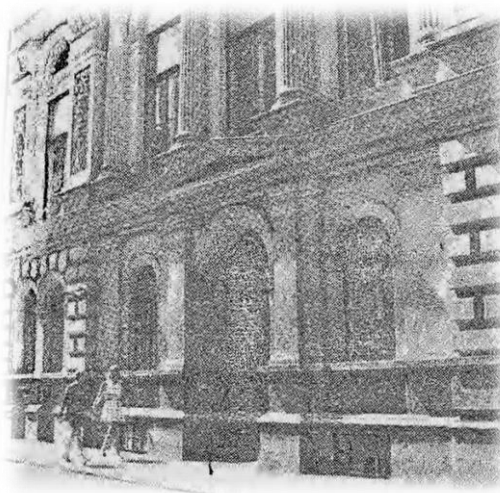
Egy akadémiai értekezleten szó esik arról, hogy a nyugati szakirodalom referálását is meg kellene oldani. Ezt politikai okokból hivatalosan nem helyeslik (1954-et írunk!), de Láng Imre, egy orosz cikkre hivatkozva²⁰ mégis engedélyezteti a nyugati cikkek referálását. Ennek megvalósulásra azonban 1959-ig várni kell.

Ezen időszak (1949-1956) alatt az ODK szervezeti felépítése többször változott. Kezdetben (1953-ig) 4 „részleg” látta el a feladatokat.

²⁰ A Medicinskij Rabotnik c. folyóirat 1955-ben írt cikkéből: „Tanulmányoznunk kell mindazt, ami új, élenjáró, nemcsak a hazait, az egész világ tudományos és technikai létesítményei érdekelnek bennünket. Szükség van tehát egy teljesértékű, a külföldi orvostudomány eredményeit ismertető modern tájékoztató szolgálatra.”
SZEPESI Zoltánné i.m. 13 p.

1. A **„Szervezési és Kiadványi Csoport”** feladata kiadvány propagálás, terjesztés, belső ellenőri munkák, tervekészítés, beszámoló jelentések készítése volt. Ez a részleg volt megbízva azzal, hogy minden kórházzal felvéve a kapcsolatot, dokumentációs hálózatot hozzon létre.
2. A **Feldolgozási Csoport** szerteágazó feladatkörrel bírt: a külföldről Magyarországra érkező könyvek és folyóiratok feldolgozása, fordítása, referálása mellett a fordítók, lektorok nyilvántartását, bibliográfiák összeállítását végezte.
3. A **Szolgáltatási Csoport** elsődlegesen a könyvek és folyóiratok kezelését, a feldolgozott dokumentumok terjesztését, esetleges kölcsönzését végzi. Az egyéni kérések alapján készített témafigyelésekből nyilvántartást vezet, melyből különleges szolgáltatást, ún. „aktív információs szolgáltatást”²¹ hoz létre.
4. A **Gazdasági Hivatal** pénzügyi tevékenysége mellett a sokszorosítást is végzi, igaz, csak 1952-ig. (Ezután a stencil és rotaprint gépek az Akadémia Kiadóhoz kerültek.)

Nagy változás a Központ életében, amikor 1953-ban a Szentkirályi u. 21. szám alatti, korábban a Királyi Orvosegyesület épületébe költözhetett. Elhelyezkedve ki tudta bővíteni szolgáltatásainak palettáját. (4. kép)

4. kép
A Szentkirályi utca 21. – a Könyvtár új épülete

²¹ Ha valaki egyszer is az ODK témafigyelését igénybe vette, nyilvántartásba került, és az általa kutatott témában később megjelent cikkeket, fordításokat az illetőnek eljuttatták.

A Központ szolgáltatásai

- Referálás-fordítás: az eredeti célként megjelölt szovjet cikkek, könyvek fordítása és referálása továbbra is folytatódik. 1950-1954 között közel 24 000 oldal orosz szöveget fordítanak le. Ez a szám akkor is megdöbbentő, ha figyelembe vesszük, hogy az évi **előirányzott** oldalszám 18 000 (!) volt. 2-3 belső és 30-40 külső fordító végezte a folyóiratok és évi 6-7 könyv magyarra fordítását.
- Irodalomkutatás: a kérésre készített összeállítások a lehető legfrissebb, közel 90%-ban szovjet irodalmat tartalmaztak. Mivel már a fentebb említett aktív információs szolgálat volt az elsődleges irodalomkutatási forma, ezen a területen nem a teljességre törekedtek: néha csak 8-10 tételt állítottak össze.
- Tolmácsolás: ma már hihetetlennek tűnő szolgáltatás volt. A nagyon érdekesnek tűnő cikk azonnali lefordítását jelentette. Ilyenkor a tolmács azonnal fordított az érdekelt orvosnak, aki a nem fontos részeknél „továbbugratta” a fordítást. (1954-ben pl. 4218 oldalt fordítottak le így.)
- Referenz: Telefonos, személyes és levélbeni kérdésekre adott válaszok – egy részüket a könyvtár állományából, más részét a Szolgáltatási Csoport feldolgozásaiból teljesítették.
- Aktív információs szolgálat: „Ez a komplex, áttét nélküli, magát a forrást vagy annak fordítását közvetlenül nyújtó ... szolgáltatás az olvasónak a legtöbbet adja.”²²
- Biológiai dokumentáció: a biológiai dokumentáció hazai feltárása nem volt megoldott. Ezért az MTA megbízásából 1954-ben létrehozzák a Biológiai Csoportot. Kezdetben 3 fő végzi a 24 szovjet, biológia tárgyú folyóirat feldolgozását.

A Központ kiadványai

A fordított és referált folyóiratcikkeket kölcsönözni is lehetett, de gyűjteményes kiadványban is megjelentették őket. 23 különféle referáló lap, szemle, fordítási jegyzék, és könyvfordítás kerül ki az ODK nyomdájából. E mellett, megjelentetik az 1950-1955 között Magyarországra járó külföldi folyóiratok lelőhelyjegyzékét, valamint havi tájékoztatókat a lefordított szakirodalomról.

²² SZEPESI Zoltánné i. m. – 22 p.

Saját, belső használatra is készültek kiadványaik: a tájékoztatást megkönnyítő indexek (szovjet, népi demokratikus, ill. néhány nyugati folyóiratcikk alapján). Kiemelendő, hogy 40 – 70 ezer (!) tárgyszó is feldolgozásra került 1-1 év folyamán.

Külföldi kapcsolatok kiépítésére több próbálkozás is történt. Hasonló feladatot ellátó intézetekkel próbálták felvenni a kapcsolatot (cseh, román, kelet-német, lengyel, szovjet központok) Nem mindenki válaszol, de néhány intézettel sikerül kiadványok cseréjében megegyezni. [Mi elsősorban az „Acta” folyóiratokat tudtuk felajánlani.]. Tartós partneri kapcsolat a kijevi, leningrádi, és moszkvai intézményekkel alakul ki.

Az **oktatás, képzés** elsősorban saját emberei számára volt nélkülözhetetlen; ezért több alkalommal is részt vesznek a dolgozók ETO tanfolyamon, könyvtárosképző iskolába is kerül egy szakember. A fordítók képzésére és továbbképzésére is nagy hangsúlyt fektettek.

Hálózati kezdemények

A többi szakterületi dokumentációs központ számára is nyilvánvalóvá vált, hogy az azonos területen működő könyvtárak közötti kapcsolat nélkülözhetetlen a tájékoztatásban. Hivatalosan ugyan a hálózatok kialakítását csak az 1956-os törvény írja elő, de már 1950-ben tervezetet nyújt be az ODK arról, hogy dokumentációs fiókok létrehozását tartaná szükségesnek a vidéki tudományos székhelyeken. El is kezdődik ennek előkészítése: több vidéki egyetemen (Debrecen, Szeged, Pécs) ún. „dokumentációs alközpontokat” alapít, melyek segítségével az ODK tevékenységének propagálása történik meg. Az alközpontok egy része maga is kisebb hálózatokat hoz létre, a klinikák, intézmények is aktív tudományos életet élnek. Ezen kapcsolatoknak a hivatalos hálózat-építés során még fontos szerep jut.

Az ODK első vezetője, Láng Imre már 1950-ben levelet intéz a Magyar Tudományos Akadémia illetékes osztályához egy mindinkább nélkülözhetetlen **központi orvosi könyvtár** felállításának tárgyában. Elképzelése szerint ebben a könyvtárban minden Magyarországra érkező külföldi folyóiratot és könyv megtalálható lenne. A felállított Dokumentációs Központtal és egy fotólaborral kiegészült intézet az ország bármely részéről érkezett kérést maximum 48 órán belül teljesíteni tudta volna. Noha az MTA Dokumentációs Bizottsága támogatja és jónak tartja az ötletet, épület hiányában nem

sikerült megvalósítani. Az akkori elgondolás szerint a létrehozandó könyvtár az Orvostörténeti Könyvtár és az Orvostörténeti Könyvtár állományán alapult volna. A terv sajnos továbbra is terv maradt.

Az 1954-55-ös évek a megszorítások jegyében teltek, így a szervezeti felépítés felborult, több feladatkört egy ember lát el. Ez a minőségi ellátás rovására is ment.

Ennek az időszaknak az 1956. évi 5. törvény kihirdetése vet véget. Ám amíg a többi szakterületen hamar létrejönnek a szakterületi könyvtári hálózatok, megfelelő miniszteri utasítás híján 3 évnyi útkeresés következik.

5.3 1957-1960: vajúdas

1957 több szempontból változást hozott az intézet életében. 1957. január 2.-tól az Egészségügyi Minisztérium irányítása alá tartozik. Új vezető – **Dr. Gortvay György**²³ – kerül a Központ élére. Az előző évek szétzilált szervezeti felépítését pedig új alapokra helyezték. E négy év alatt a szervezeti struktúra többször változik, míg végre végleges formát ölt.

Az Intézetvezető áll az alábbi struktúra élén:

- Módszertani és tudományos csoport (módszertan, tervezés,)
 - Bibliográfiai Osztály
 - Magyar Orvosi Bibliográfia
 - Szovjet Orvostudományi Bibliográfia
 - Külföldi Orvosi Lapszemle
- Bibliográfiai adatszolgáltatás, Olvasószolgálat, Kézikönyv- és folyóíratár
- Központi ügykezelés
- Gazdasági ügyintézés

Szolgáltatások:

Általánosságban megállapítható, hogy ezen időszakban a szolgáltatások száma és mennyisége jelentősen csökken. A hangsúly a minőségi munka irányába tolódik, de több szolgáltatás (az „aktív” információs szolgálat, a tolmácsolás) teljesen megszűnik. Az olvasók száma is töredéke az előző években megszokottnak. Ennek okát elsősorban a

²³ (1892-1966), egészségpolitikus, orvostörténész

politikai változásokban kereshetjük: az évtized első felében „mozgalmi” feladat is volt igénybe venni a Központ szolgáltatásait.

Kiadványok

A legrégebbi álmot 1957-ben végre sikerült megvalósítani: útjára indult a kurrens magyar orvosi bibliográfia. Mivel az ODK Könyvtára kötelespéldány válogatási jogot kapott az Országos Széchenyi Könyvtárban, lehetővé vált, hogy a Magyar Orvosi Bibliográfia /MOB/ (5. kép) teljességre törekvően feltárja a hazai orvostudományi szakcikkeket és könyveket. A forrásjegyzék tárgyszavait a többi intézeti kiadvánnyal egységesítve, a folyóiratok rövidítéseit az UNESCO World Medical Periodicals kiadványában közölteknek megfelelően alakították ki.

5. kép
A MOB első évfolyamának 9. száma

A magyar mellett a Szovjet Orvostudományi, a Nemzetközi Orvosi Bibliográfia is kiadásra került. A Külföldi folyóiratok lelőhelyjegyzéke, valamint több speciális témabibliográfia is napvilágot látott.

1959-ben újabb megbízatással bővül az ODK feladatköre. Az egészségügy gazdasági problémáinak dokumentációs tevékenysége is az intézet feladata lesz. Épp ezért egy „Egészségügyi Gazdasági Dokumentációs Csoport” is alapításra kerül. A feladatok mennyiségéből adódóan kellően megnövekedett a dolgozói létszám, mely miatt egy teljesebb, átláthatóbb szervezeti felépítés jön létre (lásd [1. MELLÉKLET](#))

5.3.1 A hálózat törvényi szabályozása

Az 1956. évi 5. sz. törvényerejű rendelet 3. §-a rögzíti a könyvtári hálózatok kialakításának feltételeit. A 2. bekezdésben ezt olvashatjuk:

(2) A könyvtári hálózat központi könyvtárának feladata, a könyvtárhoz tartozó könyvtárak könyvállományának központi nyilvántartása, az érdekelt miniszterekkel (országos hatáskörű szervek

vezetőivel) egyetértésben az állomány tervszerű gyarapításának egyenletes és széles körű felhasználásának biztosítása, a szakmai érdekek hathatós képviselője.”

A törvény végrehajtási utasítása, 1018/1956. MT határozat pedig a gyakorlati megvalósításról intézkedett. E határozat az orvostudomány szakterületi hálózati központjául a „Budapesti Orvostudományi Egyetem (BOTE) Központi Könyvtárát” jelöli ki, melyet a BOTE Könyvtárának, az Orvostudományi Dokumentációs Központnak és az Országos Orvostörténeti Könyvtár összeolvasztásával kell megalapítani. Ez az intézet azonban, elsősorban közös épület hiányában nem jött létre. Az Egyetem vezetősége félt attól, hogy hálózati központként a Könyvtár nem fog tudni eleget tenni egyetemi könyvtári kötelezettségeinek. Ezért a BOTE Tanácsa 1958-ban javaslatot terjeszt elő, mely alapján az ODK lehetne a hálózat központja. Ezen kívül a létesítendő hálózatban az egyetemi könyvtári alközpont feladatkörét is felvállalta.

A többi ágazati minisztériumi rendeletről eltérően az orvostudományi hálózatot szabályozó rendelet várta magára. Ennek ellenére az ODK már több lépést is tesz, amivel a jövő hálózat alapjait teremti meg:

- megkezdte az egészségügyi intézmények könyvtárainak összeírását, állományuk feltérképezését
- az orvosi könyvtárak személyzetének szakképzettségét is összeírja
- az egyes könyvtárak által beszerezett külföldi könyvek leírását központilag gyűjteni kezdi
- csereakciót folytat a könyvtárak fölös-példányaiból
- félévenként ajánló bibliográfiát állít össze több szakterületet illetően
- és nem utolsósorban: megtervezi az Orvosi Könyvtáros című, negyedévente megjelenő szaklapot (Ennek első megjelenése 1961) (6. kép)

6. kép
Az Orvosi Könyvtáros

Az orvostudományi könyvtári hálózatot hivatalosan is felállító rendelet azonban egyre késik. Késedelmének egyik oka az volt, hogy az Országos Orvostörténeti Könyvtár nem kívánt a könyvtári hálózat tagja lenni.²⁴

Ez pedig az 1949-es rendelettel nem egyezett – épp ezért meg kellett várni az 1010/1960. (VI.1.) Kormányhatározatot, mely már az Orvostörténeti Könyvtár nélkül állítja fel az egészségügyi könyvtári hálózatot.

5.4 1961 - 1979

1960-ban, a 13. sz. Egészségügyi Közlönyben végre megjelenik a várva-várt miniszteri utasítás az orvostudományi könyvtári hálózatról (24/1960. /Eü.K.13/) , mely egyértelműen az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központot (OOKDK) jelöli ki az orvostudományi hálózat központjául. Könyvtári háttérként pedig a Budapesti Orvostudományi Egyetem (BOTE) Könyvtára szolgál, mely megkötés további kompromisszumokra és megállapodásokra kényszeríti mind a BOTE Könyvtárát, mind az OOKDK-t. Sikerül megegyezni a szakirodalom gyűjtésével kapcsolatosan is: az OOKDK elsősorban magyar, a könyvtártudományi és politikai; a tájékoztató munkájához szükséges

²⁴ ZSIDAI József. (1996). Javaslat a magyar könyvtári szervezet átalakítására és a költséggazdálkodás racionalizálására. Könyvtári Figyelő, 42(1), 30-43. – 38 p.

kézikönyveket és kiadványokat szerzeményezi, míg a BOTE a külföldi szakirodalom és az oktatáshoz, kutatáshoz nélkülözhetetlen irodalom gyűjtésére fókuszál. Az OOKDK kötelezpéldány-válogató jogából adódóan a BOTÉ-t is részesíti a válogatott irodalomból.²⁵

A hálózati központtá válás természetesen magával hozza az intézmény teljes szervezeti átalakulását. Az intézet élére 1961-ben **Dr. Székely Sándor**²⁶ kerül, aki határozott irányításával képes megalapozni egy hálózat-irányító és tájékoztató központként is funkcionáló intézményt.

Szolgáltatások

A feladatok növekedésével természetesen a szolgáltatások minősége és mennyisége is változott. Ezen időszakban (1966) megindul a gyors tájékoztató szolgálat, valamint a figyelőszolgálat is. Sokszorosítógép vásárlásával lehetővé válik, hogy a saját kiadványokat házilag lehessen sokszorosítani. Folytatódik az irodalomkutatás, a könyvtárközi kölcsönzés koordinálása, és a fölőspéldány csere irányítása.

Kiadványok

A fenti időszakot jelentős kiadási tevékenység jellemzi, mely kurrens bibliográfiák, témabibliográfiák, referáló folyóiratok és egyéb kiadványok megjelentetését jelenti.

Ám ezen időszak elsősorban a **hálózat** kiépítésének időszaka – melyhez hatalmas lendülettel kezdenek neki. Megszületik a Hálózat Szervezeti és Működési Szabályzata, mely részletesen tárgyalja a Központ feladatait és a hálózat felépítését.²⁷ Ennek megfelelően indul meg a munka.

Első lépésként **felmérik** a létező orvosi könyvtárakat, (minden, 100 kötetnél többet tartalmazó gyűjtemény nevezhető könyvtárnak) mely alapján valós kép születik az országos helyzetről.²⁸

²⁵ SZEPESI Zoltánné i. m. – 34 p.

²⁶ (1913-1991) fül-orr-gégész, orvostörténész

²⁷ A teljes dokumentumot lásd az Orvosi Könyvtáros 1961. 1. 70-85. oldalán

²⁸ JEHODA Imola. (1999). Könyvtárak az egészségügy szolgálatában : Történeti áttekintés. In.: FREISINGER Jenő (szerk.). - Könyvtárak 50 éve az egészségügy szolgálatában : Jubileumi emlékkönyv. - Budapest: Magyar Orvosi Könyvtárosok Szövetsége. - pp. 29-64 – 43 p.

egyetemek központi és kari könyvtárai	139
fővárosi és tanácsai kórházak és rendelőintézetek	50
nem fővárosi tanácsai kórházak és intézetek	97
Országos Közegészségügyi Intézet és KÖJÁL-ok	27
országos intézeti könyvtárak	25
ÖSSZESEN:	338

A könyvtárak mellett felmérés születik a szakember állományról, a könyvtárak helyiségeiről.

A felmérés után megkezdődik a hálózat hivatalos **kiépítése**: a hálózati alközpontok kijelölése, elsősorban a területi elvet alkalmazva. A 4 orvostudományi egyetem könyvtára mellett az OKI könyvtára, a 19 megyei vezető kórház könyvtára, 4 budapesti vezető kórház könyvtára (István Kórház, Péterffy Kórház, János Kórház és Tétényi úti Kórház), valamint ekkor még hálózati központ az Országos Orvostörténeti Könyvtár is. Ezen könyvtárak a területükön lévő tagkönyvtár "szakmai" segítségét is el kell lássák, a területükön lévő tagkönyvtárak állományának katalógusát (Központi Címjegyzék) is építik, így biztosítva a dokumentumok igény szerinti kölcsönzési lehetőségét.

A 338 könyvtárban 439 fő dolgozik, ezek csupán 10 %-a szakképzett. Ezért mindenképp meg kell szervezni a szakmai képzést. 1960-tól kezdve évente indítanak orvosi **könyvtárosképző** tanfolyamokat – ami 4 féléves.

A fenntartókkal való „hivatalos” kapcsolattartást, az állományalakítással kapcsolatos problémák személyes megbeszélését tette lehetővé az ún. „instruktori” rendszer, mely során a Központ egy-egy munkatársa látogatást tett az intézményben.

Módszertani segédletek jelennek meg sorozatosan, melyeket külön kiadványként is megjelentetnek. De az orvosi könyvtárosi munka alapvető segédlete lesz az 1961-től megjelenő Orvosi Könyvtáros²⁹ című folyóirat, mely a leltározás, a raktári jelzetelés, a cíMLEÍRÁS, a beszerzés, a könyvtári statisztika készítés, a kölcsönzés módja, állományellenőrzés és egyéb, napi munkát segítő témában sorozatosan jelentet meg útmutatásokat.

A hálózat utasításának megfelelően megindul a külföldi könyvek és folyóiratok **bejelentése** az Országos Széchenyi Könyvtár Központi Katalógusai felé.

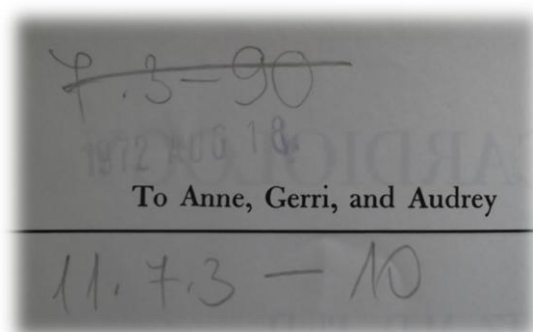
²⁹ Az Orvosi Könyvtáros (valamint előzménye az Orvosi Könyvtárügyi Szemle) történetével az elkövetkezőkben még szeretnék foglalkozni...

A hálózat szerepe a beszerzések alakításánál is megjelenik. 1968-ig nagy jelentőségű az államilag „kiutalt” deviza elosztása, melyből a külföldi dokumentumok beszerzése zajlik. Az alközpontokig leosztott, majd általuk tovább bontott összegek által egy-egy könyvtár rendelkezésére. (A devizakeret 1968-ban megszűnik, forinttal lehet téríteni a külföldi rendeléseket.) A folyóiratok beszerzése azonban tényleg szabályozott: igyekeznek az alközpontok koordinálásra, az adott területen minél több folyóirat beszerzésére. Az intézmények közötti folyóirat körözés révén elméletileg minden folyóirat eljut az érdeklődő orvosokhoz.

Az intézményi könyvtárak – természetesen ahol ebben az intézményvezetés is partner – fejlődésnek indulnak, néhány azonban megszűnik.

Az évtized közepére már némi eredmény is látható: megindult az alközpontok tevékenysége, láthatóvá vált a folyóiratok népszerűsége a könyvtárközi kölcsönzések emelkedésével, több könyvtár tágasabb, nagyobb helyet kap, és berendezésekkel is fejlesztik a szolgáltatás minőségét. (Ezen a területen a vidéki könyvtárak jobb helyzetben vannak; a fővárosi intézmények nem támogatják ennyire könyvtáraikat.)

A speciális szakterületeken tevékenykedő könyvtárak nem minden esetben tudják alkalmazni a módszertanilag javasolt „30”-as szakrendszert, további bontásokra van szükség. A gyermekgyógyászat területén sikerül megfelelőbb bontásokkal még könnyebb besorolást lehetővé tevő szakozást bevezetni. (7. kép)

7. kép
Példa az átszakozásra

A tapasztalatcseréket, kapcsolatok kialakítását szolgálták a „tájérazkezetek”, melyek évről-évre más helyszíneken kerültek megrendezésre. Ezeken szó került a nehézségekről, problémákról is. Az 1970-es évek elején már stagnálásról, megtorpanásról is esik szó egy 1973-as beszámolóban.³⁰

³⁰ SZEPESI Zoltánné (1973). Eredmények és gondok az orvosi könyvtári hálózatban. Orvosi Könyvtáros, 13(3-4), 230-232.

Néhány kisebb könyvtár a helyiségében rendezett más rendezvényektől is függ, másutt egyéb tevékenységekre is beosztják a könyvtárost. Általánosan gond a pénzhiány, kevés az állománygyarapításra fordítható összeg, elsősorban a kórházi könyvtárakban.

A munkaversenyek időszakában a könyvtári területen is verseny indul: a cél, az állomány katalogizálása, és a könyvtári szolgáltatások javítása. (1973; 1975)

Az időszak egyik legjobb elemzését, a fejlődés hátráltató tényezők felsorolását Székely Sándor igazgató készíti el.³¹ [Már 1969-ben!]

Véleménye szerint az egészségügyet irányító szervek nem tették lehetővé a fejlesztést, a többi területtel szemben az orvosi könyvtárügy anyagi támogatása elégtelen, nincs egy központi országos könyvtár, és az orvostudományi egyetem könyvtárával való együttműködés mégsem elégséges az adott feladatok elvégzéséhez.

A fentiek a továbbiakban is továbbkísérik az orvostudományi hálózat életét, és több tekintetben megjósolják a hálózat felbomlását is.

5.5 1980-1989

Az 1980-as év jelentős jogszabályi változást hoz: az Egészségügyi Minisztérium kiadja 13 számú utasítását az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatról. E szerint a 400 ágynál nagyobb intézményekben kötelező könyvtárat működtetni, melynek fenntartását a kórháznak kell biztosítania. Az utasítás helyi, területi és országos feladatkört jelöl ki a könyvtáraknak, módszertani központként pedig az OIK-ot jelöli meg. Egyben kiadják a 14. számú utasítást, mely az új nevet viselő, Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár további feladatait szabályozza. Ebben új feladatként a KGST tagországok Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszere orvostudományi ágazati rendszerének (MEDINFORM) bázisszerve feladatainak ellátása hárul az intézetre.

A hálózatban bekövetkező struktúra változások, az információs rendszer kiépítésének feladataival kapcsolatban Székely Sándor igazgató az elmúlt harminc évet a „felkészülés időszakának” nevezi és az 1990-ig tartó időszakot jelöli meg a fejlesztés

³¹ SZÉKELY Sándor (1969). Az orvostudományi dokumentáció és tájékoztatás Magyarországon. Orvosi Könyvtáros, 9(4), 381-388.

befejezésére. Ezzel párhuzamosan terv születik egy új, 500 nm² új épület elkészítésére, mely helyet biztosítani a megvalósítandó telekommunikációs központnak.³²

A miniszteri utasításnak megfelelően kiadják az OIK új Szervezeti és Működési Szabályzatát is.

1982-ben Dr. Székely Sándor nyugdíjba megy, helyét **Dr. Birtalan Győző**³³ veszi át. A hálózat a technológiai fejlesztés mellett törekszik a MEDLINE-ban való keresés megismertetésére, Gyulán rendezett tájértekezletének egy részét ennek szenteli. A külföldi folyóiratok mennyiségét sikerül megőrizni, a könyvtárközi kölcsönzések száma – a MEDLINE több helyen való elérhetőségének köszönhetően – növekszik.

Módszertani szempontból az új címleírás megismertetése lett legfontosabb feladat, az Orvosi Könyvtárosban megjelenő segédlet mellett továbbképző tanfolyamokat is szerveznek megismertetésére. 1986-tól egyre több nagyobb nehézséget okozott a külföldi folyóiratok beszerzésének koordinálása. Az évtized második felében végre megindul a hálózaton belül is a számítástechnikai fejlesztés, melynek eredményeként az OIK, a SOTE könyvtára és a regionális könyvtárak adatbázis-kezelő programhoz jutnak.

Időközben Dr. Birtalan Győző nyugdíjba megy, Benda Mária³⁴ egy éves megbízott igazgatása után 1986 októberétől **Dr. Fedinecz Sándor**³⁵ az intézet igazgatója.

A hálózat a már megszokott anyagi problémákkal küzd, évenkénti tájértekezletein azonban egyre több szó esik az elektronikus hozzáférésekről, CD-ROM adatbázisokról, melyek használatára továbbképzéseket is szerveznek. A saját, orvosi könyvtáros képző tanfolyamok befejeződnek.

A magyar könyvtáros társadalom elé lépést jelentette a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Műszaki Szekcióján belül az Orvosi Könyvtárosok csoportjának megalakítása, melyre 1988-ban kerül sor.

5.6 1990 - 1992

A 20/1992. (I. 28.) Kormányrendelet az önkormányzatok hatásköreinek szabályozásakor nem teszi kötelezővé a hálózat fenntartását – mely rendelet a hálózati rendszer végét jelenti. Az akkor még OIK Könyvtára tovább végzi a külföldi könyvek és

³² SZÉKELY Sándor (1980). Az orvosi könyvtári hálózat feladatai a jövőben. Orvosi Könyvtáros, 20(1), 31-35.

³³ (1925-) orvostörténész, egyetemi tanár

³⁴ (1921-) könyvtáros

³⁵ (1935-) orvos,

folyóiratának katalógusának illetve Lelőhelyjegyzékének építését, és rögzíti a működő könyvtárak címadatait. De a hálózati osztály megszűnésével az orvosi könyvtárak módszertani központ és szakmai képviselet nélkül maradnak, teljesen ellehetetlenülve.

Az utolsó évek történéseit kemény szavakkal jellemzi Freisinger Jenő:

„ A 80-as évek végén a hálózat szervezésére életre hívott intézmény - ... - másféle utakon próbálkozott. megszüntette a könyvtáros képzést, a könyvtárak adatainak nyilvántartását, az Orvosi Könyvtárost, a konferenciaszervezést. Ugyanakkor profilidegen kiadványokat jelentetett meg, adathibás lelőhelyjegyzéket adott ki.”³⁶

A korszak további jellemzésében az együttműködési körök felbomlásáról, több száz orvosi könyvtár megszűnéséről is szó esik.

Az OIK, mint intézmény MEDINFO, majd Egészségügyi Stratégiai Kutatóintézet néven működött tovább, más feladatokkal és célkitűzésekkel. Jelenleg a GYEMSZI fennhatósága alá tartozik, épületét át kellett adnia, és a könyvtári állományát is nagyrészt szétesztették. Helyileg az Egészségügyi Minisztériumban található, állománya elsősorban egészségpolitikai és EU népegészségügyi, és WHO dokumentumokat gyűjt.

A megszűnt hálózat szerepét próbálja továbbvinni az 1996-ban alakult Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége, mely értekezleteken, találkozókön elsősorban a személyes könyvtárosi kapcsolatok kialakításával próbálja segíteni a könyvtári együttműködést. De az eredeti hálózati irányítás hiányzik, az orvosi könyvtárak valódi érdekképviselet és módszertani irányítás nélkül maradtak.

³⁶ FREISINGER Jenő (1999). Orvosi könyvtárak múltja és jelene. Könyvtári Kis Híradó, 4(KSZ.), 47-48. – 47 p.

A fenti hálózat országos feladatkörű szakkönyvtáraként működött a Heim Pál Gyermekkorház Orvosi Könyvtára. Ennek történetét szeretném bemutatni a következőkben.

6 Gyermekkorházak és gyermekmenhelyek

Az árva vagy lelencgyermek elhelyezése, felnevelése minden társadalomnak az egyik legfontosabb feladata volt. Rouenben (Franciaország) már a kora középkorban elrendelték, hogy minden templom mellett létesüljön hely a lelenc gyermekek felvételére. Milánóban aztán Kr. u. 787-ben, míg Rómában III. Innocent pápa közreműködésével 1198-ban létesítenek lelencházat. 1811-ben pedig maga Napóleon ad utasítást lelencházak kialakítására. (Szám szerint 271-et alapítanak ezen időszakban, Franciaországban.)³⁷

Magyarországon, a társadalmi úton való lelencügy kezelés első lépései II. József nevéhez fűződnek, aki 1784-ben rendeleti úton hoz létre hatóságilag szervezett lelencházakat, de természetesen az egyház is kivitte a részét a gyermekvédelmi tevékenységből. 1805-ben Sándor István 10 000 Forintot hagyományoz egy Pesten felállítandó lelencházra, és 1848-ban a Pesti Szegény Gyermekkorház is felvállalná a talált gyermekek gondozását. Több egyéb próbálkozás után 1885-ben megalakul a Szegény Beteg Gyermekek Egyesülete, mely Szalárdy Mór irányításával működik, 1891-től Fehér Kereszt Egyesület néven. Ez az egyesület építteti meg a Tüzoltó utcai Fehér Kereszt Gyermekkorházat, mely a mai II. Gyermekklinika jogelődje volt.

A gyermekkorházak „története” nem tekint olyan nagy múltra vissza, mint a fent említett lelencházaké. Erről így ír 1927-ben Torday Ferenc gyermekgyógyász főorvos:

*„ ... a gyermekek szeretete, a beteg gyermekről gondoskodni akarás teremtette meg az első gyermekkorházakat. A legelső a Hopital des enfants malades-t Párisban már a XVIII-ik században nyitották meg, azután 1834-ben Szent Pétervárott a Nicolai gyermekkorházat, 1837-ben a bécsi Szent Anna Gyermekkorházat. 1840-ben a Pesti Szegény Gyermekkorház kapui nyíltak meg.”*³⁸

³⁷ DEUTSCH Ernő (1912). Lelencházakról és árvaházakról

In.: Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiene köréből. - Budapest: Posner és fia. - pp. 29-55.

³⁸ TORDAY Ferenc. (1927). Egészségügyi csecsemő, gyermek- és anyavédelem. Budapest: Novák. – 43 p.

Ez utóbbi, a Pesti Szegény Gyermekkorház lett a mai Bethesda Gyermekkorház elődje.

Az elhagyott gyermekek felkarolása, elhelyezése és a beteg gyermekek kórházi ellátásának egybefonódása tette az ország legnagyobb menhelyévé és gyermekkorházává az 1907-ben átadott Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyet, a mai Heim Pál Gyermekkorház elődjét. Dolgozatom következő fejezetében ennek történetével foglalkozom.

7 A Heim Pál Gyermekkorház története

7.1 Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely alapítása

A magyarországi gyermekvédelem ügye mindig is megoldásra várt. A székesfőváros számára is egyre égetőbb lett egy, a kor követelményinek megfelelő gyermekmenhely létesítése. Korábban már 100 000 korona alapítvány révén létrejön a Fehérkereszt Lelenc Egyesület, mely több éves tevékenysége során számos nevelőszülői telepet hoz létre, ahonnan szervezték, irányították és ellenőrizték, felügyelték a nevelőszülőket, ill. a kihelyezett úgynevezett „lelences gyerekek” elhelyezését. A századfordulón a helyzet egyre tarthatatlanabb, rengeteg árva gyermek kell gondoskodni. 1901-ben megszületik tehát a VIII. Törvénycikkely a gyermekmenhelyekről, mely – Európában elsőként – állami feladattá teszi az árva vagy elhagyott gyermekek ellátását. E szerint Budapesten és országosan több gyermekmenhelyet kell építeni. (Országosan 18 épül fel: többek között Aradon, Gyulán, Marosvásárhelyen, Kolozsvárott.) Az országos intézményeknek a budapesti intézet lett a központja, mely utolsóként épülhetett meg.

A helyszín biztosításául 1904-ben a főváros felajánlotta az Üllői út-Orczy út szöglettelkét egy gyermekmenhely építésének céljára, azzal a megkötéssel, hogy azon a területen örökre gyermekmenhely fog állni, és használati joga át nem ruházható.³⁹

Az 1905. november 27-én meginduló építkezés Ybl Lajos műépítész elképzelései alapján történik. (Mind a 18 menhely ezen tervek szerint épül fel.) Az átadásra 1907. július 23-án kerül sor – gróf Andrássy Gyula részvételével. Az építész tervei alapján 6 „pavillon” készül el: a kétemeletes igazgatósági („A”), (8. kép) egyemeletes sebészeti („D”), kétemeletes belgyógyászat („C”), egyemeletes gazdasági pavilon, melynek első emeletén

³⁹ BARABÁS Zoltán (1928). A budapesti m. Kir. Állami gyermekmenhely története. In.: Felsődriethomai Pettkő-Szandtner Aladár (szerk.): A huszonötéves állami gyermekvédelem emlékkönyve. - [S.I.]: Népjóléti Minisztérium. pp. 9-27 – 10 p.

az átmeneti és a megfigyelő osztályok kerültek elhelyezésre. Egy fertőző pavilonnal és egy ravatalozó épülettel lett teljes az átadott intézmény.⁴⁰ (2. MELLÉKLET)

8. kép
A Menhely főépülete az Üllői úton

A menhelynek kettős feladatot kellett ellátnia: gondoskodott ez egészséges csecsemők és gyermekek ellátásáról mindaddig, míg azok vidéki nevelőszülőkhöz nem kerültek. Ezen feladatra ún. „Transzport osztályokat” létesítettek. (A hivatalos ügyintézése is a Menhelyen történt.) A beteg, alultáplált gyermekek pedig a kórházi részleg lakói lettek felgyógyulásukig. Ez 170 ágyas belgyógyászati, 40 ágyas sebészeti és 17 ágyas fertőtlenítő osztály kialakítása révén vált lehetővé. Már kezdetektől fül-orr-gégész, szemész, és nőgyógyász szakorvos is részt vett a gyerekek ellátásában.

Az intézet első igazgatója Ruffy Pál miniszteri tanácsos, akitől Szalárdi Mór veszi át az igazgatói feladatokat. Ekkor kerül a belgyógyászatra Torday Ferenc, (9. kép) akit maga Bókay János javasolt a posztra. Ő 1923-1924 között igazgatta a Menhelyet, melynek Belgyógyászati osztályán főorvosként is tevékenykedett.

9. kép
Dr. Torday Ferenc-

⁴⁰ YBL Lajos (1909). Az állami gyermekmenhely Budapesten. Építő Ipar(1), 1.

Az első világháború után az intézeti helyzet zsúfoltsága szinte elviselhetetlen mértékű. A fertőző betegségek, az alultápláltság elsősorban az 1 éven aluli gyermekek körében követel áldozatokat.

1918-ban az intézet neve „Magyar Állami Gyermekmenhelyé” változik, a Tanácsköztársaság idején pedig a „Magyar Tanácsköztársaság Gyermekkórháza” nevet viseli. Ez az időszak újabb nehézségeket okoz: közel 45%-al nő a felvételek száma. Egyre kevesebb pénz jut élelmezésre, és az ellátásra.

„ A végét járta nemcsak a tej, a tojás, zsír, szén, fa, de a papírruha, papírpelenka is.”⁴¹

A Trianoni szerződéskötés által Magyarország területének 2/3-a elcsatolásra került. A menhelyek fele más ország fennhatósága alá tartozik, az itt maradt telephelyek gyermekeinek ellátása is a Menhely feladata lesz. Az állapotokat jól jellemzi az a tény, hogy egy ágyban már 2, sőt 3 gyermek is fekszik.

Az 1920-as évek végére, az 1930-as évek elejére javul annyira a gazdasági helyzet, hogy fejlesztésekre is gondolni lehessen. Ekkor hazánkban a második kórházépítési program zajlott, melynek következtében.

„ ... jelentősen kibővülnek ... az állami gyermekmenhelyek gyógyító részlegei.”⁴²

1925-ben veszi át az irányítást **Dr. Barabás Zoltán** gyermekgyógyász (10. kép), aki tovább fejleszti a gyógyítás színvonalát, és a Menhelyre került gyermekek sorsának lehető legjobb elrendezésére teszi fel az életét.

⁴¹ BARABÁS Zoltán i. m - 15 p.

⁴² KAPRONCZAY Károly (2001). Kórházak
In.: KAPRONCZAY Károly (szerk.). - Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből. - Budapest: Tarsoly, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár. - pp. 110-128. – 121 p.

10. kép
Dr. Barabás Zoltán

Ezen időszakban egy 34 ágyas szemészeti majd később bőrgyógyászati osztályt is létesítenek. A diagnosztikai osztályok is ezekben az években kezdenek működni: röntgen, bakteriológiai és szerológiai laboratórium is az orvosok rendelkezésére áll.

A betegágyak száma 1934-ben már 420, 1944-ben pedig már 500 - mely révén a kórházi részleg Magyarország legnagyobb gyermekkórházává vált.

Barabás Zoltán igazgatása alatt jelentős tudományos élet zajlik az intézményben. Az orvosok publikálnak, nemcsak tudományos, hanem népszerűsítő kiadványokban is. A higiénéről, a csecsemőápolásról, a táplálásról jelentetnek meg cikkeket, könyveket.⁴³ A főorvosok nagy része egyetemi magántanári címet is visel, (Barabás Zoltán, Torday Ferenc, Makai Endre, Tüdős Endre) és mindannyian jelentős szerepet vállalnak a gyermek szakorvosi, csecsemő- és gyermekgondozói képzésekben; melyek szintén az 1920-as évek második felében indulnak el.

A II. világháború többszörösen sújtotta a Menhelyet: a bombázásoknak áldozatul esett a főépület egy része, a B épület egy szárnya és G épület egésze. Így még nagyobb nehézséget okozott a háborús árvákkal jelentősen megnövekedett gyermeklétszám elhelyezése és ellátása.

A háború végeztével megindul a helyreállítás: az intézmény alkalmazottai is jelentősen kiveszik részüket az újjáépítésben, mely 1950-re fejeződik be. Szervezeti átalakítások nyomán a Belgyógyászat kettéválk: Csecsemő-, ill. Kisded Osztály jön létre, és az igényeknek megfelelő Fülészeti Osztályt is létrehozna. A gyógyító egységek bővülésével a menhelyi tevékenységet csupán 80 ágyra korlátozzák. Az igazgató 1946 és 1952 között Dr. Dobszay László.

⁴³ Például:

TORDAY Ferenc: Mamák könyve. A gyermekápolás dióhéjban;

7.2 Kórházzá alakulás

1949. január 1-től – az építkezések után – Állami Gyermekvédő intézet néven működik tovább az intézmény, egyre inkább kórházi feladatok felé orientálódva. 1950-től a gyermekvédelem országos rendszerének teljes megújítására kerül sor, melynek hatására a volt transzport részlegek „Átmeneti Otthon” néven, tanácsi fennhatóság alá kerültek. A 80 fő befogadására képes otthon nem volt képes eleget tenni a tömeges beutalásoknak, így a részleget elköltöztették. (Az ügyintézés azonban még évekig az eredeti helyen, az Üllői úton történt.) (11. kép)

11. kép
Felvételi iroda, még 1912-ben

1953-ban az államtól a Fővárosi Tanács veszi át az egészségügyi intézmények felügyeletét, így a Gyermekvédő Intézet is e fennhatóság alá kerül. Ettől az évtől kezdve nevezhetjük valóban gyermekkórháznak az intézetet, mely Bókay János Gyermekkórház néven működik tovább. A fekvőbeteg osztályok mellett megkezdődik a modern járóbeteg rendelés („poliklinika”), melyet az intézet orvosai látnak el.

1953-ban nevezik ki igazgató főorvosnak Dr. Sárkány Jenő professzort (12. kép), aki egészen 1978-ig irányítja a kórházat. Az időszak elején már 555 ágygal és újabb profilú osztályokkal működik az intézet, nemcsak kerületi, hanem fővárosi, de néhány osztály esetében országos feladatokat ellátva.

1957-ben újabb névváltozás következik be: a kórház Heim Pál Gyermekkórház és Rendelőintézet néven működik tovább.⁴⁴

A '60-as évek elején már létezik a Toxikológiai, a Fejlődési Rendellenességek osztálya, később az Intenzív, a Hematológiai, az Ortopédiai, a Kardiológiai, majd az Urológia sebészeti osztály is megalakul. A széles spektrum tette lehetővé, hogy

⁴⁴ A változtatást az I. Gyermekklinika kérésére tették meg: Bókay János a klinika elődjében, a Pesti Szegény Gyermekkórházban tevékenykedett.

Magyarország legnagyobb gyermekkórházaként lássa el feladatát az intézet. Az egészségügyben bekövetkező szervezeti átalakítások nyomán a kórház lett az iskolaegészségügy szervezésének központja, a főváros vezető gyermekkórháza, majd mind nagyobb részt vállalt az orvostudomány területén is. Az Orvostovábbképző Intézet I. Gyermekgyógyászati Tanszéke Sárkány Jenő professzor úr igazgatása alatt szintén itt üzemelt.

12. kép
Dr. Sárkány Jenő

Jelentős változást hozott a '70-es évek elején megkezdődő metróépítés a kórház életébe: az eredeti épületek életveszélyessé váltak, ezért kórházi rekonstrukció kezdődik. A főépületet, és a B épületet lebontják. Elkezdődik egy új, ötemeletes főépület építése, melyet 1983-ban át is adnak. A régi fertőző pavilon helyén kiszolgáló tevékenységnek helyet adó épület készül. (3. MELLÉKLET)

Újabb feladatok ellátását is felvállalja a kórház: a nevelőotthonok egészségügyi ellátását, az anyatejgyűjtés fővárosi szintű szervezését és szétosztását, további speciális szakrendelések indítását. (angiológia, mucoviscidosis, EEG rendelések) Az 1980-as évek végére teljes spektrumú gyermekellátást biztosító gyermekkórházzá válik az intézet, mely orvosai révén magas szintű gyógyító tevékenységet folytat.

7.3 A közelmúlt és a jelen

Az utóbbi évtizedek egészségügyi irányítási problémái a kórház életében is gyökeres változásokat hoztak. A gazdasági nehézségek miatt összevonásokra, egyes osztályok, profilok megszüntetésére is sor került. Külső telephelyek kiürítésével és eladásával próbálta a vezetés orvosolni a finanszírozásából adódó veszteségeket. 2005-ben Dr. Harmat György pályázata nyer a főigazgatói pályázaton, így a kórház és a Madarász utcai Gyermekkórház összevonásra kerül. A remélt anyagi javulás így sem következett be. Noha a gyógyító munka színvonala, az orvosok szakmai képzettsége, az ápoló személyzet elhivatottsága ma sem változott, az anyagiak rányomják bélyegüket a további fejlesztési

lehetőségekre. Alapítványok, civil szervezetek segítségével sikerül egy-egy osztályt felújítani, a mai kor követelményeinek megfelelővé tenni.

Az 1907-ben indított 3 kórházi fekvőbeteg osztály helyett napjainkban már 13 áll a betegek rendelkezésére: [ápolási, bel- és tüdőgyógyászati, fül-orr-gégészeti és bronchológiai, gyermek- és serdülő pszichiátriai, sebészeti, ortopédiai, gasztroenterológiai és nephrológiai, toxikológiai, bőrgyógyászati, neurológiai, urológiai sebészeti, aneszteziológiai és intenzív, szemészeti], valamint számos szakrendelés. A diagnosztikai hátteret jól felszerelt laboratórium, röntgen-ultrahang valamint CT laboratórium biztosítja.

2007-ben megnyílt az ország talán legmodernebb gyermekszürgősségi osztálya, mely az akut esetek fogadásával, ellátásával foglalkozik.

A sokat megélt, és életveszélyessé vélt G pavilont 2006 végén lebontották. 2009-ben készült el helyén az új G épület, mely 80 belgyógyászati ágygal, speciális endoszkópos és alváslaborral rendelkezik. Ugyancsak 2009-ben adták át az új, 30 ágyas Pszichiátriai osztályt.

A szakterületek összessége, a fővárosi és az országos ellátási kötelezettség teszi az intézményt az ország legnagyobb gyermekkórházává. A jelenlegi főigazgató, Dr. Nagy Anikó irányításával, a 2012-ben meghirdetett „Mesekórház” program ad reményt arra, hogy az intézet európai színvonalú, minőségi gyermekellátást biztosító centrum lehessen.

8 A kórházi könyvtár története

Dolgozatom egyik célja az, hogy a gyermekkorház könyvtárának történetét megörökítsem – eddig ennek feldolgozása nem történt meg. A könyvtári irattár csak 1966-tól tartalmaz dokumentumokat, így az előzmények kutatására más utakat kellett választanom. Különösen a gyermekmenhelyi időszak feltárása és az akkori könyvtár létét bizonyító dokumentumok keresése, megtalálása okozott nehézségeket. A Gyermekmenhely éves jelentéseit átnézve, már találtam bizonyos tényeket; majd az Orvostörténeti Könyvtár és az Országos Széchenyi Könyvtár gyűjteményében is bukkantam néhány adatra. Legnagyobb reményem sajnos kudarcba fulladt: a Fővárosi Levéltár őrzi a Gyermekmenhely iratait – bízom abban, hogy itt lelek néhány iratot a könyvtárról. (leltárnapló, utalások a beszerzésekre.) Sajnos a Levéltár gyűjteményébe csak törzskönyvek, névsorok kerültek – más, igazgatósági iratok nem. Fontosnak tartom az eltelt több, mint 100 illetve 58 év megörökítését, a könyvtárat végig éltető könyvtárosok megemlézését – nem lenne szabad, hogy tevékenységük feledésbe merüljön!

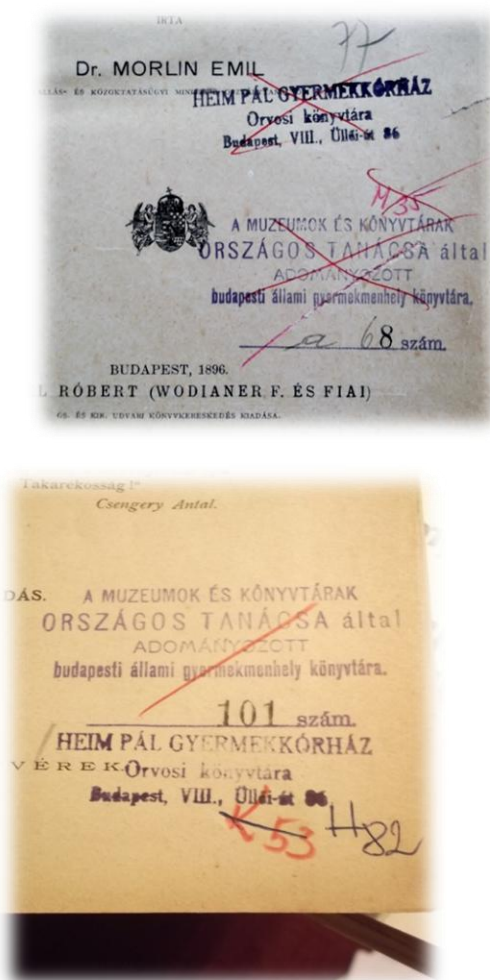
8.1 Kezdetek

A budapesti Állami Gyermekmenhely átadása, korának legnagyobb eseménye volt, melyet az egész társadalom figyelemmel kísért; több felajánlás és adomány is érkezett az intézet számára. Egy 1908-ban kiadott jegyzék bizonyítja, hogy a „Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa” 127 kötetes válogatást ajándékoz a Menhelynek. Ezek szépirodalmi, ifjúsági és ismeretterjesztő könyvek külön, a Menhely számára készített díszkötésben. (13. kép, 14. kép)

13. kép
A Menhely számára készült díszkötés

A jegyzék (4. MELLÉKLET) előszavában a Tanács feltételül szabja, hogy a „népkönyvtár kezelésére kijelölt ... könyvtárkezelő működjön”⁴⁵ - ezért valószínűsíthető, hogy a Menhely dolgozói közül volt egy kijelölt személy, aki ezt az állományt kezelte.

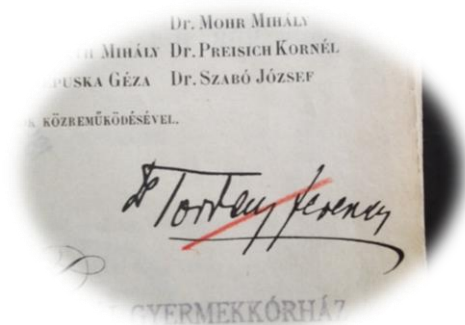

14. kép
A „Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa” által adományozott kötetek sorszámozott példányai

Ám ekkor még orvosi könyvtár meglétéről biztosat nem tudunk. Feltételezhető, hogy a tudományos munka elősegítése és támogatása céljából néhány könyv és folyóirat kezdetektől a menhelyi doktorok rendelkezésére állt. A fennmaradt kéziratok, könyvtárral kapcsolatos visszaemlékezések szerint és néhány, muzeális kötet megléte valóban ezt bizonyítja. Ezek a kötetek akkor még nem kerültek „feldolgozásra”, lista nem készült róluk. Az első valódi bizonyíték a Könyvtár meglétére a Barabás Zoltán igazgató által majdan évente nyilvánosságra hozott „Évi jelentés a budapesti Magyar Királyi állam Gyermekmenhely adott évi működéséről” című beszámolóban olvasható:

⁴⁵ A budapesti állami gyermekmenhelyi könyvtárának jegyzéke (1908). Budapest: Atheneum. – 4 p.

„Az intézet könyvtárát Dr. Torday Ferencz főorvos sok értékes könyvtári könyvvel és folyóirattal gazdagította.”⁴⁶ (15. kép)

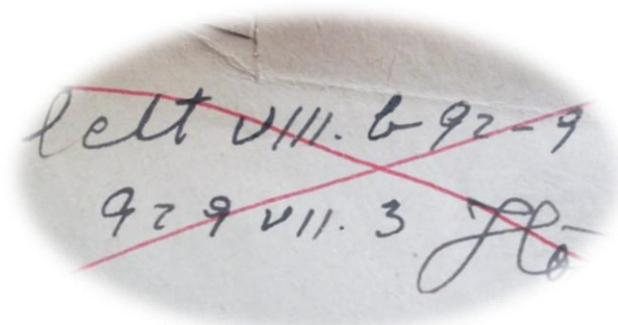
15. kép

Dr. Torday Ferencz aláírása illetve tulajdonbélyegzője az adományozott könyvek egyikében

A Könyvtár ekkor már számos kötettel rendelkezhetett, hisz 3 évvel később, a Magyarországi Gyógyintézeteinek Évkönyve, a Menhely bemutatásakor komoly gyűjteményt említ:

„Berendezés és felszerelés – tudományos felszerelés: **1585** kötetből álló orvosi könyvtár...”⁴⁷

Ekkora méretű gyűjtemény pedig egyértelművé teszi, hogy a Menhely alapításától kezdve léteznie kellett egy a tudományos munkát segítő, évről-évre gyarapodó könyvtárnak. Eredeti leltárkönyv sajnos nem maradt fenn, de néhány könyvben található leltárra vonatkozó bejegyzés: (16. kép, 17. kép)

16. kép

1929-es bejegyzés – még csak a kórházi naplófőkönyv száma szerepel

⁴⁶ BARABÁS Zoltán (1931). Évi jelentés a budapesti magyar királyi állam gyermekmenhely 1930. évi működéséről. Népegészségügy, 12, 290-294. – 291 p.

⁴⁷ Magyarország gyógyintézeteinek évkönyve 1934. (1935). Budapest: Magyarország Klinikáinak és Kórházainak Szövetsége.- 168 p.

~~Rev. p. Seltari - napló 57. Főleltár IX. C. 62. 6.
1935. VI. 12. [Signature]~~

~~Rev. p. 1935/36. I. f. Seltari - napló 59.
1936. VI. 8. [Signature]~~

17. kép
Nyilvántartásba vételeket bizonyító bejegyzések

Barabás Zoltán gondot fordít arra, hogy évente beszámoljon (5. MELLÉKLET) a Könyvtár gyarapodásáról: ajándékozóról (Torday Ferencz, Pettkó-Szandtner Aladár, Kövér Kálmán stb.); (18. kép) ajándékba kapott könyvekről és folyóiratokról; valamint vétel útján beszerezett folyóiratokról.

Dr. Kövér Kálmán

18. kép
tulajdonbélyegzője

Dr. Barabás Zoltán

A Menhely oktató tevékenységéhez nélkülözhetetlen gyűjtemény gondos építése, gyarapítása Barabás Zoltán nevéhez fűződik.

A háború előtti időszakig a könyvtár az igazgatói irodában került elhelyezésre, amely a főépület első emeletén volt. Itt jutottak hozzá az orvosok a szükséges kötetekhez. A fellelt beszámoló szerint létezett egy gyermekvédelmi könyvtár is (feltételezhetően ez lehetett az

adományozott kötetek gyűjteménye), de arról, hogy az orvosi és gyermekvédelmi kötetek együtt vagy külön voltak elhelyezve, nincsenek írásos emlékek.

Az azonban tény, hogy az orvosok fontosnak tartották a szakirodalom gyűjtését, és évről évre ajándékoztak dokumentumokat a könyvtárnak. Valószínűsíthető, hogy helyben több olvasó is használta a könyvtárat, mert 1924-től a Gyermekmenhely szolgált székhelyül a Magyar Gyermekorvosok Társaságának. A Társaság titkára Barabás Zoltán volt – így irodájában több gyermekorvos is megfordult.

A II. világháborúban a főépületet is bombatalálat érte, de szerencsére a könyvek nem sérültek. A helyreállítások ideje alatt a könyvtár állománya ládákban a pincébe került, majd a főépület, egy már nagyobb helyiségében került elhelyezésre.

Az 1952-53 es évek központilag elrendelt könyvkivonásai a könyvtár állományának egy részét érintik; a könyvek és iratok nagy része zúzdába kerül. Egy ottani dolgozó felfigyel az értékes állományra, és értesíti a levéltárat. Így néhány irat, és kiadvány megmenekül, de sajnos az eredeti könyvtárnak csupán töredéke marad meg.⁴⁸

A könyvtár meglétéről csak egy kimutatás tudósít (14. MELLÉKLET14. MELLÉKLET), mely szerint valamilyen szinten létezik egy kezelő nélküli állomány.

⁴⁸ DEME Gyuláné (1998). A Heim Pál Kórház orvosi könyvtára[ismertető]. - Budapest: Heim Pál Gyermekkorház Orvosi Könyvtára

8.2 Az 1950-es 1960-as évek, fejlődés

„Minden kórház orvosi könyvtára a kórház működésének hű tükre. Tükör a munka színvonaláról, az emberekről, orvosokról, az orvosi könyvtárossról egyaránt. Ha az ember egy kórház könyvtárát meglátogatja, az ott található könyvekből és folyóiratokból magukból is sok mindent megállapíthat.”⁴⁹

1953-ban Sárkány Jenő kerül az intézet élére, akinek tudományos tevékenysége, szakirodalom szeretete alapjaiban határozta meg a könyvtár további működését. Ő helyezi el a Könyvtárat 1955-ben a B épület első emeletére, ahol egy előadóterem mellett 33 m²-es könyvraktár, egy 55 m²-es olvasóterem (egyben előadóterem is) és egy 10 m² területű szolgálati helyiség áll rendelkezésre. (6. MELLÉKLET) Az 1956 januárjában készült, a Népművelődés Minisztérium Tervfőosztályának küldött statisztikai jelentésben már Bókay János Gyermekkórház Heim Pál Könyvtára néven szerepel a gyűjtemény. A fenti jelentésben az alapítás évének 1955. november 7-i dátum van megjelölve, „átszervezve” kiegészítéssel.⁵⁰ Tulajdonképpen innen számíthatjuk a könyvtár 2. megalapítását. (9. MELLÉKLET)

A megalakulásról más forrás is beszámol: Sárkány Jenő az Egészségügyi Munka c. folyóiratban cikket közöl a Menhely megalapításának 50. évfordulója alkalmából rendezett „gyermekegészségügyi kiállításáról”, mellyel egy időben nyílt meg a

„... kórház Heim Pál könyvtára, és múzeuma ...”⁵¹

Kezdetben egy orvos tanácsadó és egy statisztikus látta el a könyvtárosi feladatokat, ám a bővülő állomány (1956-ban 9000,- Ft. az előirányzott keret) szükségessé teszi főállású könyvtáros felvételét. Így kerül 1960 januárjában a könyvtárba **Engel Zoltánné**, aki nekilátott az állomány rendszerezésének, katalogizálásának. A munka mellett szerezte meg a könyvtárosi középfokú képzést. A kórházi statisztikus segítségével új leltári nyilvántartást állít fel, és megkezdődik az állomány teljes feldolgozása. Ezt azonban a könyvtárvezető nyugdíjazásáig nem sikerül befejezni. A könyvbeszerzésekről félévente

⁴⁹ LUSZTIG Gábor (1973). Az orvostanácsadók és az orvosi könyvtáros. Orvosi Könyvtáros, 13(3-4), 330-334. – 330 p.

⁵⁰ TELEKI Lajosné: Tájékoztatás Heim Pál Gyermekkórház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtárának munkájáról [kézirat]

⁵¹ SÁRKÁNY Jenő (1957). Ötven év a gyermekeink szolgálatában. Egészségügyi Munka, 4(1), 2-4. – 4 p.

jegyzék készül, melyet a kórházi osztályokra juttatnak el. A Heim Pál Híradó c. folyóirat első számában megjelent rövid beszámoló szerint elsősorban orvosok használják a könyvtárat, de a „kis előadással” megbízott nővérek is gyakran kölcsönöznek.

A kialakított hálózati rendszerben az alközpontként működő István Kórházhoz tartozik a könyvtár. Az 1962-es évben már több intézmény könyvtárával van hálózati kapcsolat, elsősorban a folyóirat állomány köröztetése zajlik.⁵²

A gyűjtemény további rendszerezése és nyilvántartásba vétele már **Teleki Lajosné**, (előző nevén Akáb Lórándné) feladata lesz, aki 1965. február 1-én veszi át a könyvtárvezetői teendőket. Az ő nevéhez fűződik az állomány teljes feldolgozása, katalogizálása és a könyvtár kórházon belüli propagálása. A könyvtári olvasóban, mely egyben előadóterem is, pezsgő tudományos élet folyik, az Orvostovábbképző Intézet tanfolyamai, nővérképzések, szakmapolitikai és egyéb tudományos képzések zajlanak. A kórházi orvosok is egyre több cikket jelentetnek meg, munkájukban nagy segítséget jelent a könyvtár, ill. az általa nyújtott szolgáltatások. Élénk a könyvtárközi kölcsönzés: elsősorban más könyvtáraktól kérnek dokumentumokat.

A könyvtár vezetője mellett – az orvostudományi könyvtári hálózatnak megfelelően – orvos tanácsadó is tevékenykedik. Ebben az időszakban ezt a feladatot **Dr. Kiss Péter** látja el, aki szaktudásával, lendületével, és a könyvtárért való „harcra készségével” segíti a könyvtár fejlődését. Gyakran könyvtárosként is tevékenykedik, a vezető szabadsága alatt helyettesíti. Szakmai hozzáértéséről tanúskodik az ugyancsak a Heim Pál Híradóban megjelent összefoglalója a könyvtár munkájáról.⁵³

A könyvtáros munkáját segíti még – elsősorban a beszerzendő folyóiratokkal, könyvekkel kapcsolatban tett javaslatokkal a Könyvtárbizottság, melynek létrehozásának időpontjáról nem találtam iratokat. Ám 1969-ben már biztosan működik – hisz Kiss Péter e bizottság elnöke is. Kiss dr. 1969-ben amerikai tanulmányútra utazik, helyét Dr. Gonda Judit veszi át.

1966-ban megalakul a Fővárosi Könyvtári Tanács, mely a területén található orvosi könyvtárak felügyeletét végezte. Elképzelésük szerint „szakmai alapkönyvtárrá fejlesztendő a Heim Pál Gyermekkórház”⁵⁴, mely döntéssel a később országos feladatkörű minősítést alapozzák meg.

⁵² ENGEL Zoltánné (1964). Évvégi mérleg a könyvtárban. Heim Pál Híradó, 1(1), 5.

⁵³ KISS Péter (1967). Könyvtárunk. Heim Pál Híradó, 4(2), 15.

⁵⁴ ZIMMERMANN Gusztávné (1969). A fővárosi tanács orvosi könyvtárainak hálózata. Orvosi Könyvtáros, 9(4), 431-435. – 433 p.

A feldolgozás, a megnövekedett kölcsönzői tevékenység, az előadóteremben zajló rendezvények felügyelete, az osztályokra kihelyezett ún. „alleltárak”⁵⁵ ellenőrzése, már meghaladta az egy fős személyzet kapacitását, így 1969-től egy ideiglenes, 1971-től pedig egy másik, főállású könyvtárost alkalmaz az intézmény.

Az orvostudományi hálózat devizakeret elosztása révén eleinte 4-5 tőkés folyóiratot és nyugat-európai könyvet tudnak csak beszerezni, ám 1969-től a forintkeret biztosításával lehetőség van a folyóirat és könyv-választék bővítésére. Erre mindenképp szükség is volt: a kórház több újabb profilt indított, (Fejlődési Rendellenességek osztálya, Ortopédia, Mérgezési [ma: Toxikológiai] Osztály) az itt dolgozó orvosoknak megpróbálták biztosítani a legfontosabb szakirodalmat. Mindez természetesen nem valósulhatott volna meg a kórház vezetésének (elsősorban Sárkány Jenő professzornak) támogatása nélkül: a fejlesztésre biztosított anyagi feltételek talán az Ő igazgatása alatt voltak a legkedvezőbbek.

Gondot jelentett azonban az olvasóval egyben működő előadóterem gyakori használata: a rengeteg rendezvény miatt a könyvtárosok a folyosóra, ill. a feldolgozó helyiségbe szorultak.

8.3 Az 1970-től 1990-ig terjedő időszak:

Az elkövetkező 20 év nem értékelhető egyértelműen sem pozitívnak, sem negatívnak – de rengeteg munkát és feladatot tartogatott a könyvtár dolgozói számára.

Az orvostudományi hálózat tagkönyvtárainak fejlesztéseként végre a könyvtár is mikrofilm leolvasóhoz, magnetofonhoz jut. Helyszűke miatt a mikrofilm leolvasót nem sikerül azonnal beüzemelni. Jelentős forgalmat jelent az - elsősorban az István Kórházzal működő - folyóirat köröztetés, mely során a kívánt folyóiratot néhány napra kölcsönözhatték a saját olvasók. Sikerül megrendelni az Index Medicus című kiadványt, melyből a szakirodalmi tájékoztatás lett gyorsabb és naprakészebb. A felhalmozódott fölös példányokról készített lista segítségével a hálózati könyvtárba sikerül eljuttatni az onnan hiányzó dokumentumokat. Mindeközben folytatódik az állomány további katalogizálása (1974-ben 90%-ban készül el a raktári kartonrendszer). A könyvbeszerzések mennyisége csökken, ajándékpéldányok az OOKDK-ból érkeznek.

⁵⁵ Egy-egy kórházi osztályra kihelyezett „kézikönyv” állomány, mely a mindennapos munkához szükséges alapműveket tartalmazza. Anyagilag az alleltárkezelő (általában az osztály főorvosa) felel érte. [Bővebben lásd: PÁSZTOR Imréné: Könyvtári mikróhálózat kórházon belül Orvosi Könyvtáros 1977. 17. (1) 63-78]

A Hálózati Központ 1971-ben meghirdeti az Orvosi Könyvtárosok és Orvosi Tanácsadók Országos versenyét. A verseny célja a katalógusok, a kölcsönzés, a könyvtári szolgáltatások, a technikai felszereltség fejlesztése, kialakítása helyi szinten. Az 1973-as eredményhirdetés során a Könyvtár az előkelő 3. helyezést éri el. (10. MELLÉKLET, 11. MELLÉKLET)

A B épület állapota miatt egyre sürgetőbbé válik annak szanálása. Az épületet szinte mindenütt aládúcolják, és 1977-ben megszületik a döntés a könyvtár ideiglenes elköltöztetéséről. (Eközben a régi főépületet – a metróépítés okozta statikai okok miatt lebontják, folyamatban van az új, korszerűbb kórházépület építése.)

A könyvtár számára a H épület 2. emeletén találnak helyet. (7. MELLÉKLET)) Az előkészítés, tervezés, szervezés a két könyvtáros feladata – akik mindemellett továbbra is a dolgozók rendelkezésére állnak. A hely természetesen (?) kisebb az előzőnél, emiatt szükségessé válik az állomány válogatása, selejtezése. Bizonyos dokumentumokat külső raktárhelyiségbe szállítanak: a Rosenberg házaspár utcai rendelőben kerülnek elhelyezésre. A menhelyi könyvek megmaradt köteteinek egy részét szintén felajánlják más könyvtáraknak, a megmaradó „muzeális könyvek” ideiglenesen egy raktárhelyiségbe kerülnek, feldolgozatlanul, rendezetlenül.

A költözés hosszadalmas, de 1978. január 13-án, Róna Emy képzőművész nő kiállításával egybekötve, ünnepélyes keretek között átadják a könyvtárat az olvasók számára.

1977-ben, a fővárosi egészségügyi átalakítások nyomán bizonyos intézmények kerülnek integrálás révén a kórházhoz. (gyermek kardiológiai, ifjúságvédelmi, gyermekpulmonológiai, gyermekpszichiátriai rendelő) – melyek rendelkeztek kisebb-nagyobb könyv- és folyóirat gyűjteménnyel. (13. MELLÉKLET) Az összevonások után megindul a könyvtári anyagok „beolvasztása” a kórházi állományba. A kórház jelentősen kiveszi a részét a nővértovábbképzésben, ennek tudományos hátterét a Könyvtár biztosítja. Ebben az időszakban – egy ún. betegkönyvtár is létesül, mely 600 kötet könyvet biztosít az ápolat gyermekek számára. Ezt a könyvtárrészt a kórházi pedagógusok kezelik, az Orvosi Könyvtár csak módszertani és állományba vételi feladatokat lát el. (1982-ben ez a tevékenység is az akkor még önállóan működő Szakszervezeti Könyvtárhoz kerül.)

Az 13/1980. EüM utasítás az országos feladatkörű szakkönyvtárak közé sorolja a könyvtárat – amely „rang” nem jelent semmiféle anyagi juttatást, a beszerzések továbbra is a kórház költségvetéséből történnek. Az utasítás szerint a felsorolt országos feladatkörű

szakkönyvtárak „közvetlenül kielégítik az ország területén a szakterületük megfelelő szakirodalmi és információs igényeket, és közreműködnek ezen igények kielégítésének megszervezésében”⁵⁶

A Könyvtár elsősorban folyóirat állományának alakításával igyekszik megfelelni ennek a feladatnak – újonnan megjelenő, gyermekgyógyászati, ill. speciális szakterületet lefedő tőkés folyóiratot rendel – melyek csak e könyvtár fizet elő. (pl. Pediatric Dermatology, Pediatric Pathology.) Ezeket a folyóiratokat rendszeresen eljuttatja betekintésre a többi budapesti gyermekkórházi könyvtárba.

Az új könyvtári termekkel azonban kényelmetlenségek is járnak: nincs vízvételi lehetőség, egyetlen telefon áll rendelkezésre, mely miatt az olvasóterem csendje nem biztosítható.

Ugyancsak problémák adódnak a xerox-másolatok biztosításával is: a könyvtár számára ajándékozott másológép nem a könyvtárba kerül – több példányban leadott munkalappal, másik épületbe járással lehet csak másolatokat készíttetni. Ez eléggé problémássá teszi a könyvtárközi kölcsönzés teljesítését is: van, amikor több napot kell várni arra, hogy a Könyvtár kéréseit a nyomda teljesítse. A gyorsabb megoldás érdekében a hálózati központ siet a könyvtár segítségére: a Szentkirályi utcában másolhatják a könyvtárközi kölcsönzés útján kért cikkeket. A kórház könyvtárosai tömegközlekedéssel hozták-vitték a köteteket.

Az 1982-es év országos megszorító intézkedései a folyóirat rendelést sújtják leginkább:

„felsőbb szintű intézkedés folytán nemhogy újabb, de már régóta járó folyóiratok közül is 16 féleséget töröltek rendelésünkből”⁵⁷

Ugyan megpróbálták a tartalomjegyzékeket az OOKDK-n keresztül megszerezni, de ez a megoldás nem okozott osztatlan sikert az olvasók körében.

1983-ban végre befejeződik a főépület építése – a Könyvtár újra költözködik. Ezúttal is kisebb területű helyet kap, és meg kell újra oldani a kötött folyóiratok raktározását. (Ennek az új épület pincéjében találnak helyet.) Az új helyszín két fő és egy apróbb helyiségből áll – de nem könyvtári funkcióra van kialakítva. Ezért hónapokat kell várni arra, hogy az egyik raktárhelyiségre ajtót vágjanak, hogy a feldolgozórészből is be lehessen jutni – ne kelljen a folyosón át kerülni. Spórolási okokból a salgó polc rendszer

⁵⁶ 13/1980. EüM. utasítás az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatról, 1980

⁵⁷ TELEKI Lajosné (1982). Beszámoló a könyvtár 1982. évi munkájáról. [kézirat]

marad a berendezés fő alkotója. (8. MELLÉKLET) Az olvasótermi részben 10 ember tud egyszerre helyben olvasni. Az elhelyezkedés után a könyvtár azonnal megnyílik, de a raktárba kerülő kötetek adminisztrációja sok idő után lesz csak naprakész.

Teleki Lajosné könyvtárvezető 1987 tavaszán nyugdíjba vonul. Ezzel egy hosszú időszak zárul le a könyvtár életében. A könyvtár kialakítása, a teljes katalógusrendszer kiépítése, az állomány nyilvántartás megvalósítása, a könyvtár orvosi könyvtári hálózatban betöltött szerepének kialakítása, az orvosok, szakápolók szakirodalmi tevékenységének nagyfokú támogatása fűződik a vezetőnő nevéhez. Munkásságáért 1984-ben egészségügyi miniszteri dicséretben is részesül.

Azonban nagy kérdés az utódlás: 1985 végétől csak egyszemélyes a könyvtár, a kórház nem tud lehetőséget biztosítani újabb munkaerő felvételére. Ám a nyugdíjazás miatt mindenképp szükség van új könyvtárosra.

8.4 1987 – 1995

Az elkövetkező időszak elején, 1991-ig, elég zavaros a könyvtár élete és irányítása: a kinevezett könyvtárvezető (**Szabó Judit**) szinte azonnal szülési szabadságra megy, helyettese **Rankó Ágnes**. Sikerül elérni, hogy még két részmunkaidős könyvtáros kerüljön a könyvtárba, így lehetővé válik egy állandó nyitvatartási idő kialakítása, mely nagyobb forgalmat von maga után. Ennek köszönhetően nyílik lehetőség arra, hogy külsős olvasók (orvostanhallgatók, más intézményben dolgozók) is használhassák a könyvtárat. Sajnos emberi ellentétek miatt a működés nem zökkenőmentes – mindez nem tett jót a könyvtár kórházi megítélésének.

A folyóiratok előfizetése évről-évre megtörténik, a könyvbeszerzések is folyamatosak. A Kórház által biztosított könyvvásárlási keret nem elegendő; de az osztályok által igényelt és a Könyvtárbizottság által jóváhagyott külföldi kötetek megrendelhetők. Ajándék kötetek érkeznek (elsősorban általános orvostudományi művek) a Soros Alapítványtól.

A jelentések eléggé szűkszavúak: megkezdődnek az előző könyvtárvezető által készített selejtezési listák átnézése, az alközpont vezetőjével egyetértésben revíziója. A katalógus építése többé-kevésbé naprakész. A külföldi folyóiratokat továbbra is sikerül „köröztetés” céljából megkapni az István Kórházból, és a saját folyóiratokat eljuttatni az (akkor) Apáthy István Kórházba. A több éve elmaradt folyóirat kötetés előkészítése is

megtörténik, közel 500 kötet kerül állományba. Továbbra is jelentős a helyhiány – újabb raktárhelyiség kialakítására kerül sor, számtalan kötet megmozgatása válik szükségessé.

1991 elején Rankó Ágnes is GYES-re megy, új, ideiglenes vezetőt neveznek ki júliusig, míg **Tóthné Szabó Judit** visszatér, végre tartósan egy kézbe kerülnek a könyvtár ügyei. Az állományban lévő dolgozók GYES-en ill. betegállományban vannak – így tulajdonképpen megint egyszemélyes a dolgozói létszám. Első lépésként fix munkaerő felvételét sikerül elérnie, vele együtt kezdődik meg egy könyvtár-megújítási folyamat. Ennek részeként új kölcsönzői nyilvántartást vezetnek be, folytatják a folyóiratok kötetését és a szaktájékoztató, irodalomkutatás is egyre megbízhatóbb szolgáltatássá válik. A Semmelweis Egyetemen lesz lehetőség arra, hogy az ott már létező MEDLINE adatbázist az egyetem gépein a könyvtáros irodalomkutatás céljára használhassa. A szolgáltatás népszerű, az orvosok rendszeresen kéri, hogy ennek segítségével állítsák össze a kért irodalomlistát. A könyv és folyóirat rendelésben továbbra is közreműködik a Könyvtárbizottság, bár a könyvekre fordítható összeg egyre kevesebb. A külföldi folyóiratok száma továbbra is 105 darab – szerencsére az intézetnek sikerül az anyagi háttérrel biztosítani. A könyvek beszerzése azonban nem ilyen egyszerű: a Könyvtárbizottság által véleményezett kötetek beszerzésére évről-évre kevesebb pénz jut.

A kórház külső rendelőintézeteinek költözése 1992-ban történik. A Rottenbiller utcai épületegyüttesben megfelelő méretű helyiség áll rendelkezésre, hogy az alleltárban lévő könyvek áttekinthetően legyenek elhelyezhetőek. Ehhez sikerül egy részmunkaidős könyvtárost alkalmazni: a szakrendelő személyzete közvetlenül veheti igénybe a könyvtári szolgáltatásokat: a könyvtárközi kölcsönzést, irodalomkutatást személyesen igényelheti – így kapcsolódva be a Központi Könyvtár „vérkeringésébe.”

Szót kell ejtenünk az évtizedeken át nehézségeket okozó technikai felszereltség állapotáról is. A hasonló kórházi könyvtárakkal ellentétben ezen a területen hatalmas a lemaradás. Akár a hálózattól, akár alapítványoktól érkezik adományként fénymásoló, soha nem kerül rendeltetési helyére: a kórház vezetősége mindig más területre helyezteti. Több évtizednyi várakozás után kap 1994-ben (!) egy használt gépet a könyvtár, mellyel többéves kálváriája ér véget.

1992-ben jut a Könyvtár egy kezdetleges DOS alapú számítógéphez: ezen kezdődik meg a kórházi informatikusok által készített programon a könyvtári állomány rögzítése. A könnyebb visszakereshetőség és adminisztráció megkönnyítése érdekében az osztályokon elhelyezett alleltárak adatait rögzítik először.

A fenti időszak röviden talán a konszolidáció és szolgáltatásbővítés szavakkal jellemezhető. Az olvasói létszám fokozatos bővülése, a könyvtárközi kölcsönzés, ill. irodalomkutatás igénybevételének növekedése mindenképp ezt bizonyítja. Az időszak kezdetén tapasztalt fejetlenség utáni nyugalmas, kiszámítható könyvtárba léphettek be az olvasók.

8.5 1995 - 2010

*A könyvtáros - tapasztalásom szerint – lelki orvos.
Igazi jó munkát csak az olvasói bizalom elnyerésével
végezhet és a bizalmat megszerezni nem könnyű dolog.
(Benedek Marcell)*

1995 nyarán a könyvtárvezető távozik az intézményből. Helyét a már 4 éve itt dolgozó **Deme Gyuláné** veszi át. Irányítása alatt régóta húzódó munkálatok fejeződnek be. Az évek óta érintetlenül álló raktárhelyiségből feldolgozásra kerülnek a régi kötetek. Az 1950-1960-as évek feleslegessé vált könyveit más könyvtáraknak ajánlják fel. A muzeális könyvek szétválogatásával, listázásával kialakítanak egy emlékgyűjteményt, mely a könyvtárhelyiségben kap méltó helyet. Az állomány újabb válogatása történik meg, a régi folyóiratok áthelyezése is hatalmas fizikai munka. A könyvtár használói megelégedésére működik: a könyvtárközi kérések és irodalomkutatási igények száma tovább nő.

Emelkedik a szakdolgozó olvasók létszáma is: a kórház rendszeresen továbbképzésekre, főiskolára küldi ápolóit. A tanuláshoz, szakdolgozatokhoz szükséges magyar nyelvű irodalom beszerzését engedélyezik, a könyvtár így tudja saját dolgozóinak biztosítani a szakirodalmat. A szakdolgozók egyre többet veszik igénybe a könyvtári szolgáltatásokat is, az időközben kapott internetes gépen a szükséges adatbázisokban való keresés oktatása is a könyvtárosok feladatává válik. A számítástechnikai fejlesztés elég komoly harcok árán sikerül. Egy belső hálózatos és egy internetes gép áll a könyvtárosok, egy internet elérést biztosító gép pedig az olvasók számára. Ez azonban nyomtató nélküli gép (sajnos, ez a mai napig így van) – emiatt eléggé nehézkes az olvasók által gyűjtött irodalomlista nyomtatása. A kórházi informatikai hálózat létrehozása azonban kedvező lehetőségeket is biztosít: a központi szerveren keresztül sikerül mindenkihez eljuttatni a MEDLINE CD-ROM-os adatbázisát, mellyel az orvosok saját maguk tudják a szükséges irodalmat keresni. A kész listák alapján a cikkek beszerzése már a könyvtárosok feladata, jelentősen emelkedik a könyvtárközi kölcsönzések száma.

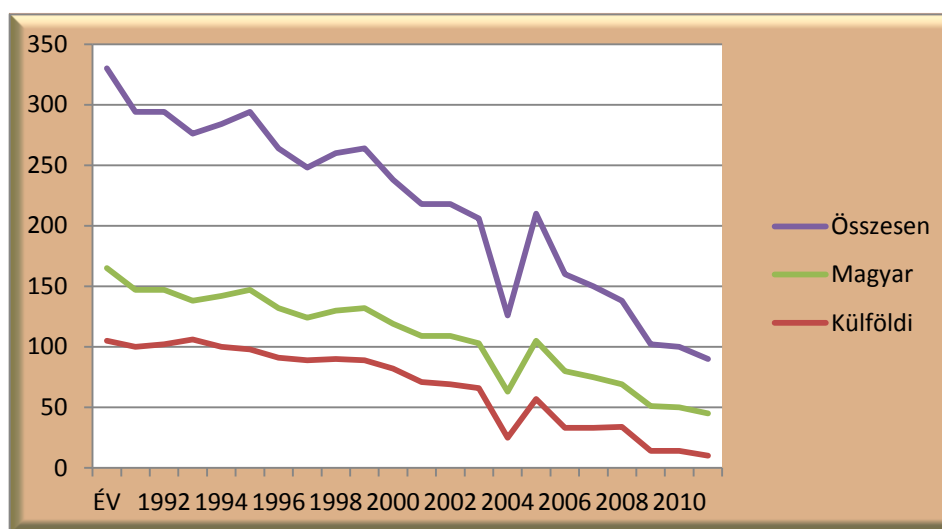
Ugyancsak a hálózati szervernek köszönhető, hogy a magyar jogszabályokat tartalmazó CD-JOGTÁR-at is sikerül beszerezni: így a jogszabályok minden osztályon elérhetőek – havi frissítéssel. Mindkét CD-ROM-os elérhetőség mindaddig működik, míg a világhálón online el nem tudja a könyvtár érni azokat. A Családorvosi Tanszék a kórház területén működik – ennek révén egy vonalon keresztül a Semmelweis Egyetem könyvtára is elérhetővé válik. Az irodalomkutatásban hatalmas segítséget jelent a MEDLINE, majd később a többi orvosi adatbázis elérhetősége.

1996-ban (ténylegesen 1997-ben) az Orvosi Könyvtárhoz csatolják az eddig különállón működő Közművelődési (azelőtt Szakszervezeti) Könyvtárat. Az ott dolgozó könyvtáros kilépett, így takarékosági szempontokat figyelembe véve, nem vesznek fel új

embert: az orvosi könyvtárosok látják el ennek a könyvtárnak a feladatait is. A Közművelődési Könyvtár adminisztrációja megújításra szorul, raktári és kölcsönzői kartonrendszer felállítása történik, az elhanyagolt helyiségben rendet tesznek, biztosítva a hozzáférhetőséget. Heti 2x 3 órában tart nyitva, de kérésre természetesen bármikor hozzáférhető. Sok év után, 2004-ben az Orvosi Könyvtárhoz közel kerül elhelyezésre, így lehetővé válik az állandó hozzáférhetőség. Aztán 2008-ban a könyvtári helyiséget más célra kívánja a vezetőség használni, két hét alatt kell az állományt az amúgy is zsúfolt orvosi könyvtár területére költöztetni.

Ugyancsak átszervezés miatt 2005-ben megszüntetik a Rottenbiller utcai Rendelőintézetet, az ott tárolt és kezelt állományrészt is be kell szállíttatni a kórház területére. Újabb rendszerezés, selejtezés, átrendezés vár a könyvtárosokra. A Központi Könyvtár teljes állományát át kell pakolni, hogy a szükséges irodalom hozzáférhető legyen. A zsúfoltság enyhítése csak új helyre költözéssel valósítható meg, melyre az intézet vezetése ígéretet is tesz.

A 2000 után, az egészségügyben bekövetkező változások anyagilag teljesen ellehetetlenítették a kórházakat. A költségvetés évről-évre szűkebb, és ez jelentősen kihat minden területre, így a könyvtári állománygyarapításra. A kórház egyre nehezebben tudja biztosítani a folyóiratok beszerzését.

1. ábra- A folyóiratok számának alakulása 1991-2012 között

A könyvekre adott összegalakulása pedig még ennél is tragikusabb. Erről az alábbiak olvashatóak a 2006-os évi jelentésben:

„Tisztában vagyunk az intézmény egyre súlyosbodó anyagi helyzetével, de aggasztónak és lehetetlenségnek tartjuk, hogy ... az országban a gyermekgyógyászat területén legnagyobb gyűjtőkörrel rendelkező szakkönyvtár, 2002- óta nem tudott egyetlen egy kötet szakkönyvet sem

megvásárolni, anyagi fedezet hiányában. A legnagyobb veszteség az, hogy az ez idő alatt megjelent hazai szakkönyveket sem tudtuk (tudjuk) beszerezni. Ezek a későbbiekben már nem pótolhatóak, és véglegesen hiányozni fognak könyvtárunk polcairól.”⁵⁸

A kilátástalan helyzet egyik megoldása a pályázás útján való pénzhez jutás, mely a könyvtár korlátozott hozzáférése miatt eléggé nagy nehézségekbe ütközött. Ezért a könyvtár vezetője kezdeményezi a nyilvános könyvtárrá nyilváníttatást, melyet a kórház vezetése is támogat. 2009-ben a könyvtár nyilvános minősítést kap, neve Heim Pál Gyermekkorház Egészségügyi Szakkönyvtára lesz. A nyilvános megjelöléssel megnő az esélye a nyilvános könyvtárakra vonatkozó pályázaton való részvételre – ám sajnos egyelőre nem sikerült fejlesztésre pénzt nyerni.

A kórház osztályainak alapítványaitól időnként sikerült pénzt szerezni – de ezt elsősorban a fontosabb szakkönyvek beszerzésére kellett fordítani, technikai, számítástechnikai fejlesztés a mai napig várat magára.

Még két jelentős változás történik az évtized második felében a könyvtár életében: 2005-ben Dr. Harmat György főigazgatósága alatt összevonásra kerül a Heim Pál és a Madarász Gyermekkorház. A két kórház könyvtárainak összevonása a könyvtár feladata lesz. A Madarász utcai telephely könyvtárát egy könyvtáros kezelte félállásban – és teljesen más olvasói szokások alakultak ki. Ezt az állományt is rendszerezni, válogatni, az osztályokon lévő könyveket ellenőrizni kellett. A Madarász utcai Kórházba rendszeresen kiszállítják a Központi Könyvtárba érkező folyóiratokat, így biztosítva az ottani orvosoknak a hozzáférést.

Az egészségügy központi átszervezése több kórház bezárását eredményezte. A Svábhegyi Állami Gyermekgyógyintézet is erre a sorsra jutott. Jól fejlesztett, értékes könyv- és folyóirat gyűjteményének felszámolásában is részt vállalt a Könyvtár, kiválogatva azokat a dokumentumokat, melyek nem szerepeltek saját állományában. A több tonna megmozgatása, válogatása, dobozolása a két könyvtáros munkája volt. Ezek a kötetek jelenleg is dobozokban állnak, és várják, hogy nagyobb helyre költözve véglegesen a Könyvtár állományába kerülhessenek.

Folyamatos az igény a közművelődési állományra (bár ennek folyóiratait már csak ajándékként sikerül megszerezni); a szépirodalom, a lektűrök a legkeresettebbek. A könyvtár tulajdonképpen évtizedes elmaradásban van, de a használói igényeknek mégis megpróbál megfelelni. Az ilyen körülmények között biztosítható szolgáltatások ellátására mindig van igény, évek óta nem változik a beiratkozott olvasók száma. Az INTERNET-es

⁵⁸ Beszámoló az Orvosi és Közművelődési Könyvtár 2006-os munkájáról [kézirat] – Heim Pál Gyermekkorház Orvosi Könyvtár

elérhetőség miatt több az elektronikus úton történő „látogatás”: drótpostán történik a kért irodalomlisták küldése, és információkérés. (12. MELLÉKLET)

A fenti időszakot jellemezhetjük az „állandó rendszerezés, átrendezés” időszakának is. Az évi beszámolók szinte mindegyikében szó esik raktárból kirámolt, selejtezésre átválogatott, költöztetés miatt összecsomagolt, megszüntetés miatt beszállítatott, elázás miatt selejtezésre összerakott, helyiségből kirámolt, kórházmegszűnés miatt elszállítatott kötetekről, Mindezt, nagyobb részt a két főállású könyvtáros végezte.

A 15 éves időszak bővelkedett nehézségekben. Az egész ágazatot sújtó válság kihatott és mai napig kihat a könyvtár életére. Ennek ellenére a tudományos tevékenységben, az orvosi szakirodalom hozzáférhetőségében, a könyvtárközi kölcsönzések bonyolításában, irodalomkutatásokban a könyvtárra továbbra is szükség van. Az olvasók támogatása, az erkölcsi elismerés ad hitet, erőt, hogy ilyen körülmények között is van értelme könyvtárosként dolgozni, és szolgáltatni. A korszak a könyvtárvezető 2010 novemberében történő nyugdíjazásával lezárul.

8.6 Napjaink

Az utolsó két év – sajnos – továbbra sem hozott változásokat. A remélt nagyobb helyiség csak ígéret maradt. A még érkező folyóiratok kölcsönzése folyamatos, a hiányzó folyóiratokról tartalomjegyzék szolgáltatása történik. A kívánt cikkeket könyvtárközi kölcsönzés útján sikerül megszerezni. Az elhalt hálózat maradványaként a környező könyvtárakkal élő a kapcsolat: bár azok a gyűjtemények is nyögik a megszorítások hatását. (A hajdani hálózati alközpont egyetlen folyóiratot sem tud előfizetni.)

Az állománygyarapítás az intézeti Alapítvány segítségével történik – de az ő lehetőségeik is végesek: az adó 1%-ból egyre kevesebb adomány folyik be.

A kórház informatikai rendszerének modernizálása pénzügyi okok miatt várat magára – pedig ennek révén lehetne élő, napjaink igényeinek megfelelő szolgáltatást nyújtani.

A személyes használat elsősorban a kölcsönzésre, és magyar szakirodalom megtekintésére irányul. A Könyvtárban lévő INTERNET hozzáférés is kihasznált. A személyi állomány jelenleg 1 főállásos és egy nyugdíjas részállásos könyvtáros. Új munkaerő felvételét a vezetőség nem tervezi – ugyancsak anyagi okokra hivatkozva.

A jövő? Szó van újabb költözésről (kisebb helyre, mert az ”elég”), egy esetleges nagyobb fokú számítástechnikai fejlesztésről, és a munkakörülmények javításáról (a jövedelem emelése ebben az esetben nem került szóba.)

És a Könyvtár élete a remény és reménytelenség között ingadozik: tovább élhet-e és tovább (meddig?) működhet-e az intézményi Egészségügyi Szakkönyvtár?

Összefoglalás:

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ kialakulása, léte és munkája jelentős mértékben a korszak egyéb társadalmi jelenségeitől is függött. Az intézet munkatársainak lelkesedése, önképzése, szaktudása révén tudott ekkora apparátus és ekkora hálózatot létrejönni. Sajnálatos, hogy 32 év munkája tűnt el húsz éve. Az intézmény iratai, dokumentumai valahol, egy központi irattárban várják további sorsukat. A Központ meghatározó személyiségeire (Székely Sándor, Szepesiné Benda Mária, Torday Aliz, Fehérvári Tiborné, Dörnyey Sándorné és még sorolhatnám) való megemlékezés, emlékállítás azonban még várat magára ...

Az intézeti könyvtár történetének kutatása számomra is okozott meglepetéseket. A Menhelyi eredeti állomány nagysága (1500 kötet) nem is sejtett könyvtár meglétére utal. Az elfeledett, szinte nyom nélkül maradt gyűjtemény léte a menhelyi orvosok szakmaszeretetét, tudásvágyát bizonyítja. Adományaik, áldozatuk eddig nem volt tudott – e dolgozat miatti kutatásaim során szerencsére fény derült rájuk. Bízom benne, hogy már nem merülnek újra feledésbe ... Számomra is örömet okozott az apró nyomok utáni kutatás, és újabb tényekre bukkanás.

Napjainkban gyakran felvetődik a kérdés, szükség van-e hagyományos könyvtárra, témámat illetően: szükség van-e hagyományos orvosi könyvtárra? Vagy épp a számítástechnika robbanásszerű fejlődése, az adatbázisok és fulltextek korában elegendő néhány gép, printer és az e-könyvtár égisze alatt minden letölthető és olvasható? A vélemények megoszlanak: az, aki eddig is csak elektronikusan keresett és olvasott tudományos publikációt – valószínű NEM-mel válaszol a szükségességet hirdető kérdésekre. Ám azok az orvosok, akik nemcsak kimondott témát keresnek, hanem böngészni, tudományterületüket szemlézni szeretnék, valószínű az IGEN mellett voksolnak. Számukra fontos a papír alapú dokumentum, és sokuk számára megerőltető a képernyőn való huzamosabb olvasás. Ugyancsak a megmaradás mellett döntenek az idegen nyelvet nem beszélő szakdolgozók is: számukra, egy-egy előadás, szakdolgozat megírásához rengeteget jelent a kézbe fogható (tan)könyvek megléte, a válogatás lehetősége, az esetleg 10 vagy 12 éves magyar nyelvű folyóiratcikk azonnali hozzáférhetősége. Számukra az INTERNET-es elérhetőségek nem biztosítják azt a mélységű és mennyiségű szakirodalmat, amelyre szükségük van.

A feldolgozott két intézmény történetének írásakor több párhuzamot is megfigyelhetünk. Néhány általános dolog pedig megfogalmazható a leírtakkal kapcsolatban.

- a könyvtár léte, intézeten belül elfoglalt helye és „rangja” alapvetően a vezető(ség) hozzáállásától függ. Amennyiben partnernek, és a munkát segítő szakembernek van elkönyvelve a könyvtáros a vezető által, minden más területen elfogadják a könyvtárat is. Az igazgató könyvtárhasználói szokásai is befolyásolják a könyvtárhoz való viszonyt, leszűkítve illetve kibővítve annak lehetőségeit.
- a könyvtári szolgáltatások minősége nem elsősorban a technikai felszereltségtől függ. Az egyéb körülmények is befolyásolják az olvasók látogatási szokásait. A szakmai munka minősége, az emberi tényezők is tudnak javítani, ill. rontani a helyzeten.
- bármilyen intézményről is van szó, pénz, anyagiak nélkül nem tud egy könyvtár sem működni. A fenntartó szempontjából valójában az lenne a megoldás, ha nem volna semmiféle költsége egy intézményi könyvtárnak, de a szolgáltatásaira szükség van, tevékenysége az intézet orvosainak tudományos tevékenységéhez járul hozzá. Épp ezért –bármennyire is „nem a legfontosabb” területnek látszik az intézményi Könyvtár ügye – szükséges a fejlesztése, modernizálása, és megfelelő anyagiak biztosítása. A tudományos munka, az orvosok továbbképzése, az esetleges akkreditáció által megtérül a ráfordítás.

Végezetül két idézettel szeretném zárni munkámat. Az alábbiakra az irodalom átolvasása közben bukkantam:

„Több gyógyintézmény különben sem tartja a könyvtárat elsődleges fontosságúnak, első a betegellátás...”

„ ... a meglévő adottságokból igyekeznek kipróbálni minden lehetőt: mindenfajta megvalósítható szolgáltatást nyújtani, de úgy, hogy ne legyen, vagy minél csekélyebb legyen a költségkihatása”.

A fenti sorokat találhattam volna napjaink kórházi beszámolóiban – de ezek a sorok 1967-ben (!!!) születtek.⁵⁹

⁵⁹ SZEPESI Zoltánné (1967). Az orvosi könyvtári hálózat fejlődése és az ebből adódó objektív nehézségek. Orvosi Könyvtáros, 7(1), 1-12. -

46 éve.... Ha ilyen állapotok ellenére mégis fenn tudtak maradni az intézményi könyvtárak és még a szolgáltatásaik által az olvasóikat is sikerült megtartaniuk – az elkövetkezőkben is fontos feladatok várnak rájuk. És ezért hiszek abban, hogy mindig is szükség lesz a kórházi orvosi könyvtárakra.

Felhasznált irodalom

[A felsorolt irodalom némelyikére nem hivatkoztam dolgozatomban. Ezen cikkek/fejezetek feldolgozása még csak részben történt meg, további kutatásaim során szeretném ezeket beilleszteni a fenti munkába. Ám mindenképp úgy gondolom, meg kell említenem a forrásokat is.]

13/1980. EüM utasítás az egészségügyi-orvostudományi könyvtári hálózatról (1980).

14/1980. EüM utasítás az országos orvostudományi információs intézet és könyvtárról (1980).

Az orvoskari dékáni hivatal és kari könyvtár. (1896).

In.: HÖGYES Endre (szerk.): Emlékkönyv a budapesti királyi magyar tudományegyetem orvosi karának múltjáról és jelenéről. - Budapest: Magyar Orvosi Könyvkiadó, pp. 516-517

Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ és könyvtári hálózata (1971). – Szepesiné Benda Mária (összeáll.) . – Budapest : OOKDK.

Az orvostudományi könyvtári hálózat helyzete (1963). *Orvosi Könyvtáros*, 3(3-4), 16-39.

Az orvostudományi könyvtári hálózat szervezeti és működési szabályzata (1961). *Orvosi Könyvtáros*, 1(4), 70-85.

BABOS László (1978). Új helyen az orvosi könyvtár. *Heim Pál Híradó*, 14(1), 44-47.

BARABÁS Zoltán (1928). A budapesti m. Kir. Állami gyermekmenhely története.

In.: Felsődriethomai Pettkő-Szandtner Aladár (szerk.): A huszonötéves állami gyermekvédelem emlékkönyve. - [S.l.]: Népjóléti Minisztérium. pp. 9-27

BARABÁS Zoltán (1931). Évi jelentés a budapesti magyar királyi állam gyermekmenhely 1930. évi működéséről. *Népegészségügy*, 12, 290-294.

BARABÁS Zoltán (1932). Évi jelentés a budapesti magyar állami gyermekmenhely 1931. évi működéséről. *Népegészségügy*, 13, 279-298.

BARABÁS Zoltán (1933). Évi jelentés a budapesti magyar királyi állami gyermekmenhely 1932. évi működéséről. *Népegészségügy*, 14, 970-992.

BARABÁS Zoltán (1934). Évi jelentés a budapesti magyar királyi állami gyermekmenhely 1933. évi működéséről. *Népegészségügy*, 15, 628-636.

BERECZKY László (1962). A magyar szakkönyvtárak és feladataik

In.: *Az Oszk évkönyve 1961-1962*. - Budapest: OSZK. pp. 172-190

BIRCHETTE, Kathleen P. (1973). The history of medical library from 2000 b.C. To 1900 a.D.
Bull. Med. Libr. Assoc., 61, 302-308.

BUDA József (1994). Egyetemek létrejötte, egyetemi élet
In.: *A betegápolás története és szemelvénygyűjtemény a betegápolás történetének irodalmából.* - Pécs: POTE. - pp. 209-232

A budapesti állami gyermekmenhely könyvtárának jegyzéke (1908). Budapest: Atheneum.

CZINNER Antal (2003). 100 éves a hazai gyermekvédelem, 50 éves a Heim Pál Kórház.
Gyermekorvos Továbbképzés, 2(különszám), S1-S3.

DEME Gyuláné (1998). *A Heim Pál Kórház orvosi könyvtára.* ismertető. Budapest: Heim Pál Gyermekkorház Orvosi Könyvtára

DEUTSCH Ernő (1912). Lelencházakról és árvaházakról
In.: *Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiene köréből.* - Budapest: Posner és fia.
- pp. 29-55

DICKMANN Mátyás (2001). A Fővárosi Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet (Gyivi) története.
Család-Gyermek-Ifjúság, 10(3), 4-9.

DÖRNYEI Sándorné (1960). Megalakult az Országos Orvostudományi Könyvtár. *Magyar Könyvszemle*, 76(3), 341-342.

ENGEL Zoltánné (1964). Évvégi mérleg a könyvtárban. *Heim Pál Híradó*, 1(1), 5.

ERŐSS László, & **PAPP** Emil (1962). A Budapesti Orvostudományi Egyetem könyvtára.
Orvosi Könyvtáros, 2(1), 13-18.

FEHÉRVÁRI Tiborné (1967). Az orvosi könyvtárügy hazánkban. *Orvosi Könyvtáros*, 7(4), 220-228.

FENYVESI Tamás (2006). Kellenek-e még orvosi könyvtárak? *Lege Artis Medicinae*, 16(2), 102-103.

FODOR Imre (1954). Orvosi könyvtáraink jelenlegi helyzete és a fejlődés útja. *Orvosi Hetilap*, 88(52), 1441-1443.

FREISINGER Jenő (1997). Lesz-e negyven éves az orvosi könyvtárhálózat? : Egy újszerű együttműködési formáról. *Könyv-Könyvtár-Könyvtáros*, 7, 30-32.

FREISINGER Jenő (1999a). 50 év az egészségügy szolgálatában : Az orvosi egészségügyi könyvtárhálózat történetének tendenciái. *Könyv-Könyvtár-Könyvtáros*, 38-44.

FREISINGER Jenő (1999b). Orvosi könyvtárak múltja és jelene. *Könyvtári Kis Híradó*, 4(KSZ.), 47-48.

- G. NAGY** Yvette, & **V. SZEWARD** Judit (1975). Párbeszéd a számítógéppel. *Orvosi Könyvtáros*, 15(2), 216-226.
- GELDRICH** Lajos (1935). Könyvtárügyünk válságos helyzete. *Orvosi Hetilap*, 79(11), 303-305.
- GORÁCZ** Gyula (1982). A Heim Pál Gyermekkorház - Rendelőintézet története. *Egészségügyi Munka*, 29(2), 33-35.
- JEHODA** Imola. (1999). Könyvtárak az egészségügy szolgálatában : Történeti áttekintés. In.: FREISINGER Jenő (szerk.). - *Könyvtárak 50 éve az egészségügy szolgálatában : Jubileumi emlékkönyv*. - Budapest: Magyar Orvosi Könyvtárosok Szövetsége. - pp. 29-64
- KAPRONCZAY** Károly (2001). Kórházak
In.: KAPRONCZAY Károly (szerk.). - *Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből*. - Budapest: Tarsoly, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár. - pp. 110-128
- KAPRONCZAY** Károly (2001). Anya és csecsemővédelem, gyermekvédelem, iskolaegészségügy
In.: KAPRONCZAY Károly (szerk.). - *Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből*. - Budapest: Tarsoly, Semmelweis Orvostudományi Múzeum, Könyvtár és Levéltár. - pp. 51-57
- KAPRONCZAY** Katalin (1988). A budapesti kir. Orvosegyesület könyvtárának története. *Orvosi Hetilap*, 129(40), 2149-2151.
- KAPRONCZAY** Katalin (2001). A magyar orvosi szaksajtó, könyvkiadás, információs rendszer.
In.: KAPRONCZAY Károly (szerk.). - *Fejezetek 125 év magyar egészségügyének történetéből*. - Budapest: Tarsoly, Semmelweis Orvostudományi Múzeum, Könyvtár és Levéltár. - pp. 213-232
- KÉGLI** Ferenc (2009). Hatvan éve alakultak meg a szakmai dokumentációs központok. *Könyvtári Figyelő*(3), 445-457.
- KISS** Péter (1967). Könyvtárunk. *Heim Pál Híradó*, 4(2), 15.
- KISS** Péter (1969). Olvasás, tanulás. *Heim Pál Híradó*, 6(1), 31-32.
- KORBULY** Gyögy (1943). A budapesti orvoskari tanártestület "Weszprémi István" könyvtára. *Orvosi Hetilap*, 87(12), 147-149.
- KOVÁCS** Máté (1970). *A könyv és a könyvtár a magyar társadalom életében : 1849-től 1945-ig*. - Budapest: Gondolat.

Könyvtárak 50 éve az egészségügy szolgálatában : Jubileumi emlékkönyv. (1999).
Budapest: MOKSZ.

KÖVESHÁZINÉ Muntyán Alexandra (2000). A tanszéki könyvtárakról, avagy gondolatok "az orvosi könyvtárügy 50 éve" jubileumi emlékülés kapcsán. *Orvosi Hetilap*, 141(14), 733-735.

LUSZTIG Gábor (1973). Az orvostanácsadók és az orvosi könyvtáros. *Orvosi Könyvtáros*, 13(3-4), 330-334.

A magyar orvosi könyvtári hálózat. (1971)

In.: RÉTI Endre (szerk.). - *Tájékozódás az orvosi szakirodalomban.* - Budapest: Medicina. pp. 163-177

Magyarország gyógyintézeteinek évkönyve 1934. (1935). Budapest: Magyarország Klinikáinak és Kórházainak Szövetsége.

PALOTAI Mária (2005). Korszakok egy könyvtár életében. Az orvostudományi dokumentációs központtól az egészségügyi stratégiai kutatóintézetig. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 52(7-8), 355-358.

PÁSZTOR Imréné (1977). Könyvtári mikrohálózat kórházon belül. *Orvosi Könyvtáros*, 17(1), 63-78.

R. HARKÓ Viola (1970). Az első állandó magyar orvosi kar nagyszombati évei (1770-1777). *Orvosi Könyvtáros*, 10(1), 64-78.

R. HARKÓ Viola (1975). A magyar orvosi rend kialakulása, története 1945-ig : 1. Rész. *Orvosi Könyvtáros*, 15(3), 311-321.

SÁRKÁNY Jenő (1957). Ötven év a gyermekeink szolgálatában. *Egészségügyi Munka*, 4(1), 2-4.

SCHULTHEISZ Emil (1997). A medicina magyarországon a kezdetektől az orvosi kar megalapításáig.

In.: Gazda István (szerk.). - *Az orvoslás kultúrtörténetéből.* - Budapest : Piliscsaba: TKM Egyesület; Magyar Tudománytörténeti Intézet. - pp. 83-99

SINKOVICS Mátyás & **SANDNER** Zoltán (1989). *A magyar kórházak évszázadai : 1727 - 1987.* Budapest: MOTESZ.

SZÁLLÁSI Árpád (2002). Elsőrangú gyermekorvos a másodvonalból: Torday Ferenc (1871-1942). *Orvosi Hetilap*, 143(25), 1541-1544.

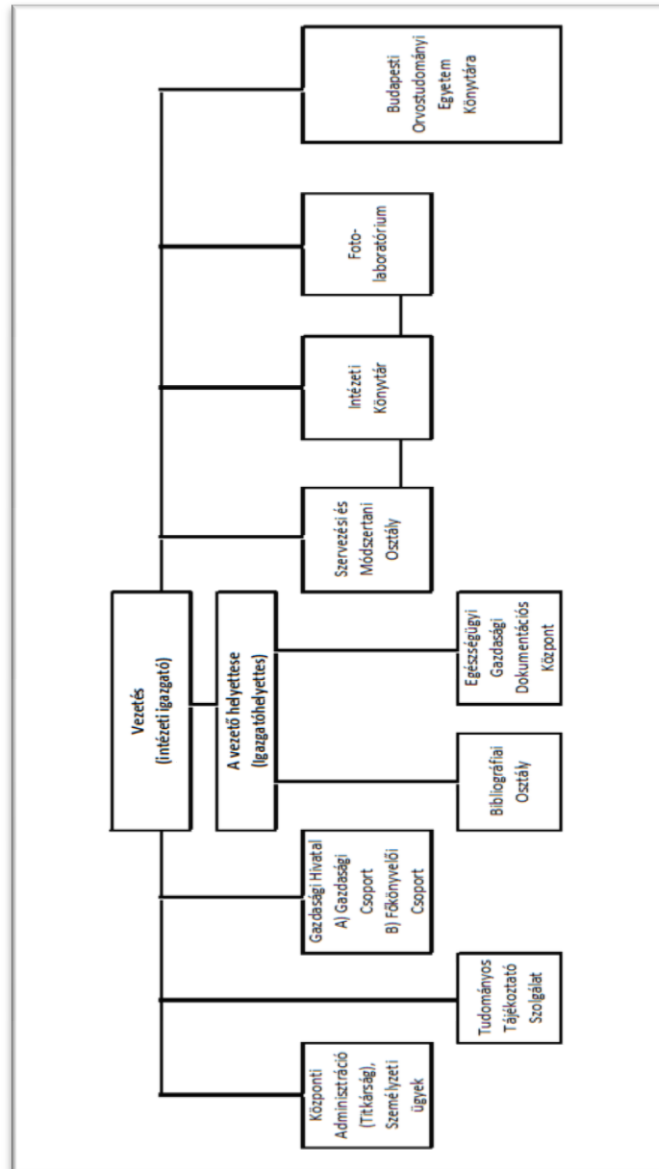
SZÉKELY Sándor (1961). Létrejött az Országos Orvostudományi Könyvtár. *Orvosi Könyvtáros*, 1(1), 10-19.

- SZÉKELY** Sándor (1965). Az OOKDK szakmai felülvizsgálatáról. *Orvosi Könyvtáros*, 5(3-4), 187-193.
- SZÉKELY** Sándor (1967). Az orvostudományi tájékozódás fejlődése és a szakkönyvtárak. *Orvosi Könyvtáros*, 7(2), 79-93.
- SZÉKELY** Sándor (1969). Az orvostudományi dokumentáció és tájékoztatás Magyarországon. *Orvosi Könyvtáros*, 9(4), 381-388.
- SZÉKELY** Sándor (1980). Az orvosi könyvtári hálózat feladatai a jövőben. *Orvosi Könyvtáros*, 20(1), 31-35.
- SZENTMIHÁLYI** János (1959). Néhány szó az Orvostudományi Dokumentációs Központ kiadványairól. *Magyar Könyvszemle*, 75(2), 228-229.
- SZEPESI** Zoltánné (1967). Az orvosi könyvtári hálózat fejlődése és az ebből adódó objektív nehézségek. *Orvosi Könyvtáros*, 7(1), 1-12.
- SZEPESI** Zoltánné. (1969). 20 éves a magyar orvostudományi tájékoztatási központ : Az országos orvostudományi könyvtár és dokumentációs központ fennállásának 20. évfordulójára
In.: SZEPESI Zoltánné (szerk.). - *A magyar orvosi könyvtárügy és dokumentáció 20 éve.* - Budapest: OOKDK. - pp. 9-44
- SZEPESI** Zoltánné (1973). Eredmények és gondok az orvosi könyvtári hálózatban. *Orvosi Könyvtáros*, 13(3-4), 230-232.
- SZEPESINÉ** Benda Mária (1972). Gyűjtőköri együttműködés az orvostudományi szakirodalom beszerzésében. *Orvosi Könyvtáros*, 12, 320-336.
- SZEPESINÉ** Benda Mária (1974). Az orvosi könyvtárak versenye. *Orvosi Könyvtáros*, 14(2), 211-233.
- SZEPESINÉ** Benda Mária (1976). Hálózati decentrumaink fejlődési irányai. *Orvosi Könyvtáros*, 16(1), 84-98.
- SZILÁGYI** Tibor (1963). *A szakkönyvtári munka.* Budapest: OSZK KMK.
- TELEKI** Lajosné (1982). *Beszámoló a könyvtár 1982. évi munkájáról.* [kézirat]
- TELEKI** Lajosné (1986). *Tájékoztatás a Heim Pál Gyermekkorház-Rendelőintézet orvosi könyvtárának munkájáról.* [kézirat]
- TEMESVÁRY** Rezső (1937). A kir. Orvosegyesületi könyvtár százéves története. *Gyógyászat*, 77, 569-570.

- TORDAY** Alice (1963). *Állománygyarapítás az orvostudományi könyvtári hálózatban*. Budapest: OOKDK.
- TORDAY** Alice (1969). *Könyvtári alapismeretek orvosi könyvtárosoknak*. Budapest: OOKDK.
- TORDAY** Ferenc. (1927). *Egészségügyi csecsemő, gyermek- és anyavédelem*. Budapest: Novák.
- VARGA** András (1997). Orvosaink olvasmányműveltsége a 17. Században. *Iskolakultúra*, 7., 35-39
- VASAS** Livia (1997). Dolgozatok a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Könyvtárügyéről I. - a központi könyvtár szerepe a magyar orvosi könyvtárügyben. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 44(2), 47-51.
- VASAS** Livia (1999). Vesaliustól az elektronikus könyvtárig. *Orvosi Hetilap*, 140(30), 1695-1698.
- VILMON** Gyuláné (1979). A Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának fejlődése /történeti vázlat/.
In.: Székely Sándor (szerk.). - *A magyar orvostudományi könyvtárügy és információ harmadik évtizede*. - Budapest: OOKDK. - pp. 169-185
- YBL** Lajos (1909). Az állami gyermekmenhely Budapesten. *Építő Ipar*(1), 1.
- ZIMMERMANN** Gusztávné (1969). A fővárosi tanács orvosi könyvtárainak hálózata. *Orvosi Könyvtáros*, 9(4), 431-435.
- ZSIDAI** József. (1996). Javaslat a magyar könyvtári szervezet átalakítására és a költséggazdálkodás racionalizálására. *Könyvtári Figyelő*, 42(1), 30-43.

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

Az Orvostudományi Dokumentációs Központ szervezeti felépítése 1959. szeptember 16-án
Készült⁶⁰ 29 oldalon található ábra alapján.

⁶⁰ SZEPESI Zoltánné (1969) i. m. 29 p. alapján

2. MELLÉKLET

Képek a Menhelyről

60. M. kir. állami gyermekmenhely Budapest
Teleneke

3. MELLÉKLET

Képek a Kórház történetéből

A BUDAPESTI
ÁLLAMI GYERMEKMENHELY
KÖNYVTÁRÁNAK

J E G Y Z É K E

—•—

A MUZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRAK ORSZÁGOS
TANÁCSÁNAK AJÁNDÉKA

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA
1908

5. MELLÉKLET

Az Évi jelentésekből a Könyvtárra vonatkozó részek:

1930: „Az intézet könyvtárát Dr. Torday Ferencz főorvos sok értékes könyvtári könyvvel és folyóirattal gazdagította.”

1931: „Könyvtár: vétel útján nem gazdagodott, csupán néhány folyóirattal. Torday, Tüdős és Barabás főorvosok több szakmunkát ajándékoztak. 282 p.

1932: „Könyvtár: Vétel útján csak három folyóirattal gazdagodott, ajándék útján több szakmunkával, Torday, Tüdős és Barabás főorvosok ajándékából.”

1933: „Könyvtár: Vétel útján mindössze 3, ajándék útján 30 folyóirattal és szakmunkával Torday Ferencz jóvoltából.” 632 p.

1934: „Orvosi és Gyermekvédelmi Könyvtár: vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott, ajándék útján 68 db. könyvvel Pettkó-Szandtner Aladár államtitkár úr, két folyóirattal és 20 kötet könyvvel, Torday Ferenc főorvos úr jóvoltából.”

1935: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott, ajándék útján Torday Ferenc 4 évfolyam folyóiratot, 15 kötet könyvet, Barabás Zoltán 1 évfolyam folyóiratot, 5 kötet könyvet, Focher László 3 kötet könyvet ajándékozott.”

1936: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott, ajándék útján Torday Ferenc doktor 4 évfolyam folyóiratot, 5 kötet könyvet, Halász P. János 25 db. főleg orthopad sebészettel foglalkozó könyvet, Barabás Zoltán doktor 1 évfolyam folyóiratot ajándékozott az intézet könyvtárának.

1937: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott, ajándék útján Torday Ferenc doktor 4 évfolyam folyóiratot, 5 kötet könyvet, Pákozdy Károly doktor, egyetemi magántanár, főorvos 178 kötet könyvet és folyóiratot, Barabás József ny. min. osztályfőnök 15 kötet könyvet ajándékozott az intézet könyvtárának.”

1938: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott. Ajándék útján Torday Ferenc rk. tanár 5 kötet könyvet, és több folyóiratot, Tüdős Endre doktor, egyetemi magántanár főorvos 12 kötet könyvet ajándékozott a könyvtárnak.

1939: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott. Ajándék útján: Torday Ferenc dr., rk. tanár, ny. főorvos 41 kötet könyvet ajándékozott az intézet könyvtárának.”

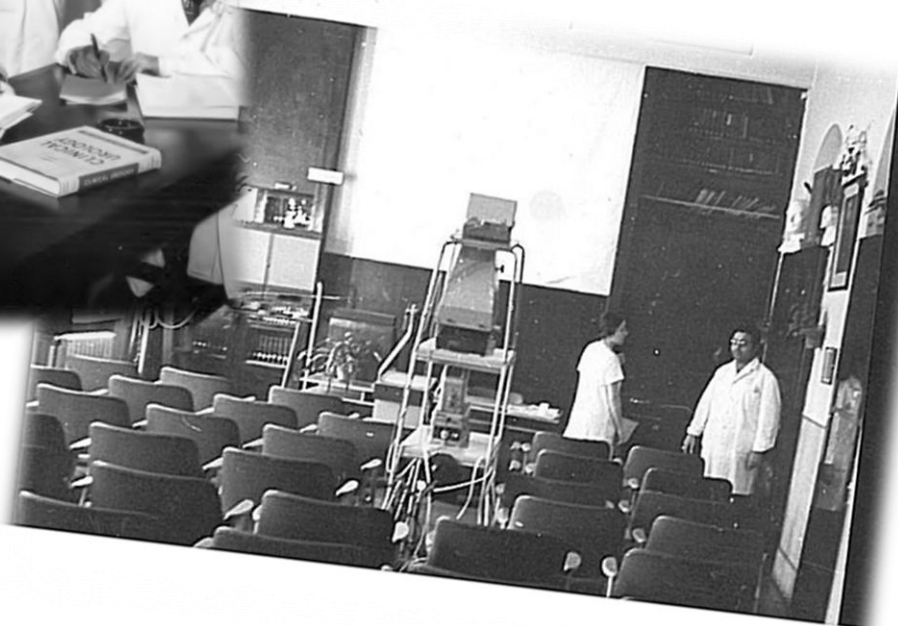
1940: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott. Ajándék útján: Torday Ferenc dr., rk. tanár, ny. főorvos több kötet könyvet ajándékozott az intézet könyvtárának.”

1941: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott.”

1943: „Vétel útján mindössze 3 folyóirattal gazdagodott. a gondozónők részére külön könyvtár létesített.”

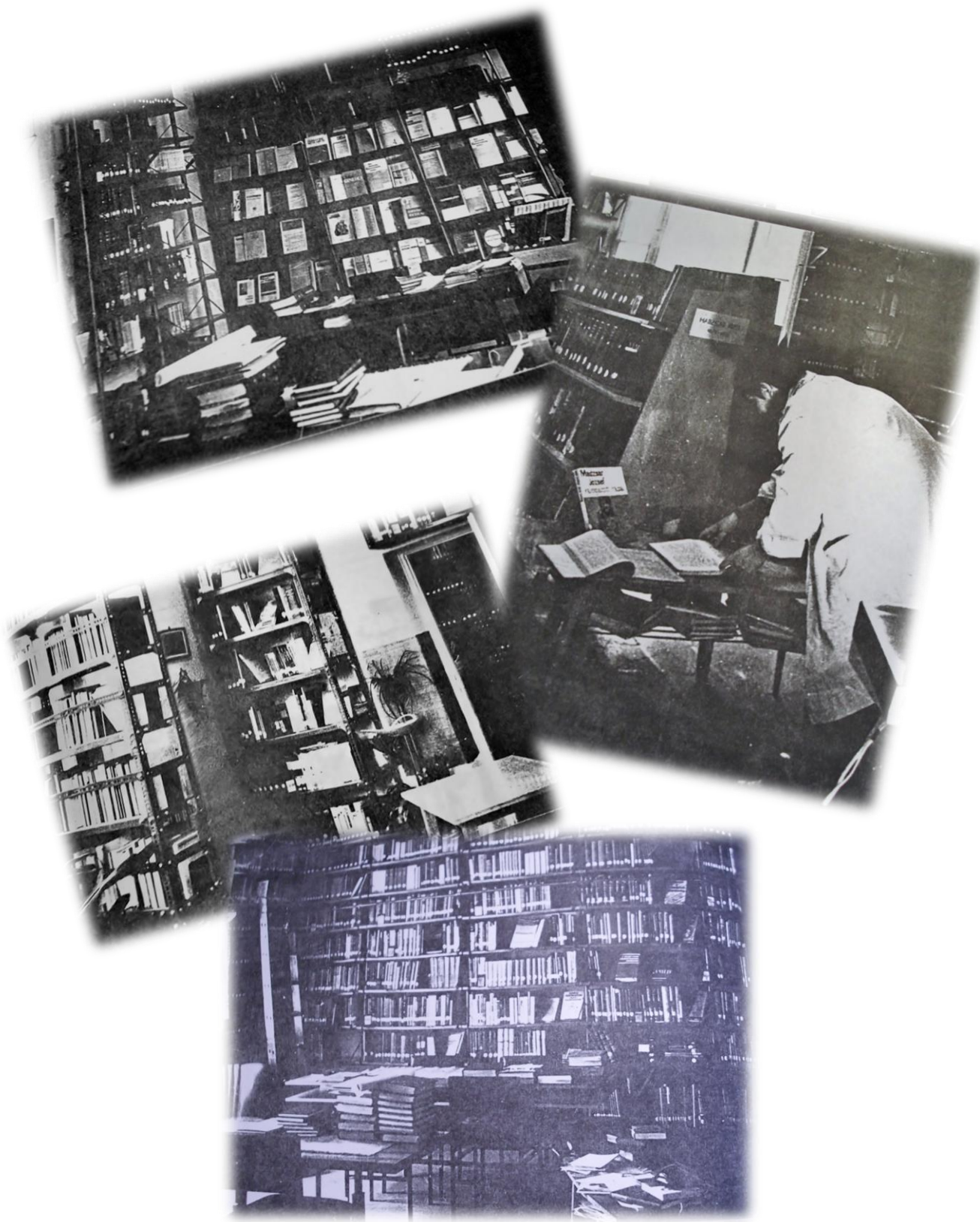
6. MELLÉKLET

Fényképek a Könyvtárról a B épületben (1955-1978)

7. MELLÉKLET

Fényképek a Könyvtárról a H épületben (1978-1983)

8. MELLÉKLET

Fényképek a Könyvtárról az A épületben (1983-)

9. MELLÉKLET

3. sz. melléklet

Adatszolgáltatás

1956. I. 28. napján

1. Központi Statisztikai Hivatal elnöke 13.205/55.sz. alatt engedélyezte.

Adatszolgáltató könyvtárak megnevezése:

Beküldési határidő: 1956.

Január 31.

Címe:

Adatszolgáltatók körének meghatározása:

Felügyeleti hatósága: For. Tervezési

Valamennyi 250 kötetet meghaladó állományú tudományos és szakkönyvtár.

Közvetlén irányító szerv: For. Tervezési

Küldendő: 1 példány a Népművelési Minisztérium Tervfőoszt. csoportjának, 1 példány az adatszolgáltatónál marad.

Beszámoló jelentés

a tudományos és szakkönyvtárak részére.

- 1./ A könyvtár neve és címe: Békéscsaba Könyvtár
helység: Békéscsaba város Lilla ut 84 sz.
- 2./ Alapítási év: 1955. X. 7. napján
- 3./ A könyvtár állománya 1955. december 31-én:

Megnevezés	Feldolgozott	Feldolgozatlan	Összesen	Ebből 1955. évi gyarapodás
Könyv /kötet/	609	1179	1788	118
Hírlap, folyóirat /kötet, évfolyam/	—	948	948	19
Aprónyomtatvány /db/	—	350	350	—
Mikrofilm összesen	—	—	—	—
Ebből: tékeres filmszik kártya	—	—	—	—
Szabadalom	—	—	—	—
Összesen	609	2477	3086	237

- 4./ A könyv- és folyóiratállományból zártanyag-gyűjtemény /kötet összesen/.....
- 5./ Hányféle hírlap és folyóirat jár a könyvtárnak /1955. december 31-i állapot/?

	hírlap:	folyóirat:
Magyar		9
Szovjet		3
Népi demokráciabeli		3
Tőkés országbeli		4
Összesen		19

10. MELLÉKLET

ORSZÁGOS ORVOSTUDOMÁNYI KÖNYVTÁR ÉS DOKUMENTÁCIÓS KÖZPONT

ÉRTÉKELŐ LAP

az orvosi szakkönyvtárak versenyéhez
/tagkönyvtárak/

	Rtg Klini- ka Bp	Szeged Városi Kórház	Meim Pál Kór- ház Bp.
Állománygyaraptítás	3	-	1
Könyvtár által használt írógép	2	2	2
Mikrofilm leolvasó	3	-	3
Polyamatosan üzemeltetett gyorsmásoló	5	-	5
Kiállítási tábla az új szerzemények bemutatására	1	-	1
Tárgyszavas katalógus	6	-	-
Minden egyéb katalógus	3	3	3
Különgyűjtemény a kórház orvosai publikátumaiból	-	-	-
Gyűjtemény a referáló ülések anyagából+feltárás	-	-	-
Szóbeli tájékoztatás-referenz	-	2	-
Irodalomkutatás	-	4	-
Témafigyelés	-	-	-
Meghosszabbított nyitvatartás	-	-	2
Prospektusok feldolgozása	2	-	-
Perditás, mint rendszeres szolgáltatás	5	5	-
Édesgennyelvű szóbeli referálás	-	-	-
Országos Értekezleten előadás	-	2	-
Archiv különgyűjtemény katalógusa	-	-	2
Publikációk	-	6	-
Adványszerkesztés	2	-	-
Klinikai dolgozók publikációinak bibliográfiája	1	-	-
Elfogadott pontszám:	33	24	19

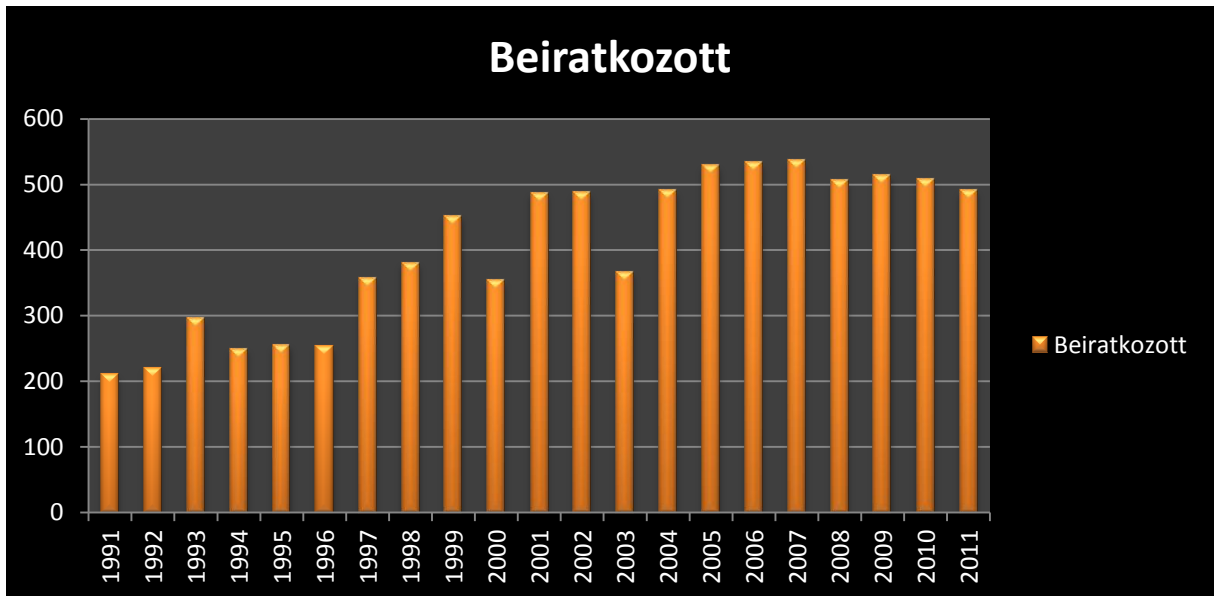
11. MELLÉKLET

Harmadik díjat /500.- Ft + könyvjutalom/ nyertek:

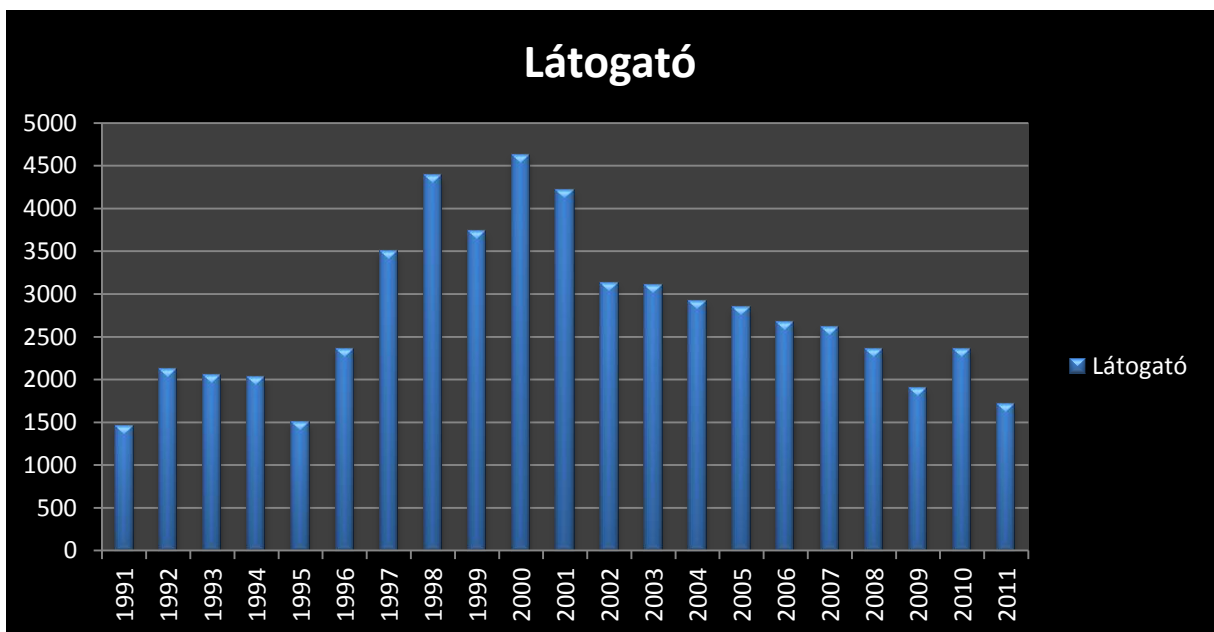
1. Dr Gál Imréné vezető könyvtáros és munkatársai
/az országos intézetek kategóriájában/
Országos Közegészségügyi Intézet orvosi könyvtára
Budapest
2. Ebergényi Tiborné vezető könyvtáros
és munkatársai /az alközpontok kategóriájában/
Heves megyei Kórház orvosi könyvtára
Eger
3. Teleki Lajosné /a tagkönyvtárak kategóriájában/
Heim Pál Gyermekkorház orvosi könyvtára
Budapest

A verseny részletes szakmai értékelését lapunk
következő számában közöljük.

12. MELLÉKLET

Beiratkozott olvasók 1991-2011

Látogatók száma 1991-2011

13. MELLÉKLET

Rendelőintézeti integráció bejelentése

Országos Orvostudományi Könyvtár és
Dokumentációs Központ
M.dszertani Osztálya

Budapest, VIII. Szentkirályi u.21. III.em.

Értesitem Önöket, hogy 1977 jan.1-től az alábbi intézeteket integrálták kórházunkhoz, ezáltal önálló könyvtárként megszűntek. Állomány feldolgozás alatt áll. Kb.1981-re épül be könyvtárunkba a beszerzés fenti idő óta központilag történik, mint ezt már jeleztem az integrálás első félévében is.

Tehát önálló könyvtáros nincs, a könyvtárnak címzett helységeket különböző más célra használják. Mindenféle munka bentről történik

1. Főv.Kp.Gyermekfogászat	=	B 427
2. Főv.Ifjúságvédelmi Kp. V.Rosenberg 27.	=	B 427
3. Főv.Gyermekpulm.Int.	"	B 427
4. Főv.Gyermekkardiol.Int.	"	B 427
5. Főv.Gyermekmentálhygienéi Kp. "	"	B 427
6. Főv.Psziel.Int.Gyermek...Bp.XIII.Faludi u.5.		B 427

Önálló statisztika nem működik, mindegyik intézmény H.P.Gy.kórh. osztályaként működik. Önálló könyvtárosa sincs, beszerzési köröte sincs. Kérem a listából szíves törlésüket,

Budapest, 1980 március 20.

köszönettel:

/~~Telák~~ Lajosné/
könyvtárvezető

Pappné

14. MELLÉKLET

Történeti áttekintés 1986-ból

3. sz. melléklet

A HEIM PÁL GYERMEKKÓRHÁZ-RENDELŐINTÉZET ORVOSI KÖNYVTÁRA
KÖNYV, FOLYÓIRATÁLLOMÁNYÁNAK GYÁRAPODÁSA, A BESZERZÉSRE FORDÍTOTT FT/KERET/ALKALMAZOTTI LÉTSZÁM,

HELYBEN OLVASÁS, KÖLCSÖNZÉS

Év	Könyvtárollo- mány	Folyóírat- állomány	Összes	Évi Ft keret	Folyóírat- féle h. olvasás	kölcsönzés	Könyvtárosi állás alakulása
1952	283		283			283	
1953	315		315	1342,20	18	315	
1954	1670	929	2.599	5488,00	18	401	1 adj., + 1 stat.
1955	1788	948	2.736	28000,00	19	atszerv. miatt nincs.	
1960	2845	829	3.674	86962,00	102 /90+12/	1687	1 fő könyvt. bére 1350,-Ft
1965	4506	1817	6.323	43000,00	117	2166	
1970	5696	2659	8.355	161396,00	90	2452	1 fő könyvt. 1 fő 6 órás alk.
1980	8900	5354	14.254	738118,00	180	4222	2 fő 8 órás könyvt.
1985	9870	6537	16.407	478649,00	164	5883	2 fő 8 órás könyvt.

Budapest, 1986. május hó

KÉPEK, ÁBRÁK, MELLÉKLETEK FORRÁSA

1. kép:

Esterházy Károly és Markhot Ferenc – Google képkereső

2. kép

Az Orvostudományi Egyetem olvasóterme – A Budapesti Orvostudományi Egyetem jubileumi évkönyve : az Orvosi Kar alapításának 200. évfordulója alkalmából
Budapest : BOTE, 1969. – 77 p.

3. kép

Néhány kötet az Orvosegyesületi Könyvtár gyűjteményéből – Google képkereső

4. kép

A Szentkirályi utca 21. a Könyvtár új épülete – Az Országos Orvostudományi Könyvtár és Dokumentációs Központ és könyvtári hálózata (összeáll. Szepesiné Benda Mária). –
Budapest : OOKDK, 1971. – 1 p.

5. kép

A MOB első évfolyamának 9. száma – Google képkereső

6. kép

Az Orvosi Könyvtáros – saját felvétel

7. kép

Példa az átszakozásra – saját felvétel

8. kép

A Menhely főépülete az Üllői úton
DEUTSCH Ernő: Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiene köréből. -
Budapest: Posner és fia, 1912. – 92 p.

9. kép

Dr. Torday Ferenc - Vasárnapi Újság 1909. 56; (35) 725 p.

10. kép

Dr. Barabás Zoltán – Kormányfőtanácsosok albuma (szerk. Handek K., Weichert Béla.) –
Budapest : Handek-Weichert, 1930. – 2. köt., 17 p.

11. kép

Felvételi iroda, még 1912-ben

DEUTSCH Ernő: Közlemények a gyermekvédelem és gyermekhygiene köréből. - Budapest: Posner és fia, 1912. – 94 p.

12. kép

Dr. Sárkány Jenő – A Heim Pál Gyermekkorház archívuma

13. kép

A Menhely számára készült díszkötés – saját felvétel

14. kép

A „Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa” által adományozott kötetek sorszámozott példányai – saját felvétel

15. kép

Dr. Torday Ferencz aláírása illetve tulajdonbélyegzője az adományozott könyvek egyikében – saját felvétel

16. kép

1929-es bejegyzés – még csak a kórházi naplófőkönyv száma szerepel – saját felvétel

17. kép

Nyilvántartásba vételeket bizonyító bejegyzések – saját felvétel

18. kép

Dr. Kövér Kálmán, Dr. Barabás Zoltán tulajdonbélyegzője – saját felvétel

1. ábra

A folyóiratok számának alakulása 1991-2012 között – a Könyvtár statisztikai jelentései alapján, saját felvétel

1. MELLÉKLET

Az Orvostudományi Dokumentációs Központ szervezeti felépítése 1959. szeptember 16-án
Készült SZEPESI Zoltánné (1969) műve alapján (29 p.)

2. MELLÉKLET

Képek a Menhelyről – A Heim Pál Gyermekkorház archívuma,
valamint Vasárnapi Újság 1907. 54; (29) 579 p.
és Vasárnapi Újság 1908. 55; (25) 512 p.

3. MELLÉKLET

Képek a Kórház történetéhez – Heim Pál Gyermekkorház archívuma

4. MELLÉKLET

A Budapesti Állami Gyermekmenhely Könyvtárának jegyzéke – címlap
Budapest : Atheneum; 1908

5. MELLÉKLET

Évi jelentések a Budapesti Magyar Királyi Állami Gyermekmenhely adott évi működéséről
– a Könyvtárra vonatkozó utalások:

1930: Népegészségügy 1931. 12; 290-296 p. – 290 p.

1931: Népegészségügy 1932. 13; 279-298 p. – 282 p.

1932: Népegészségügy 1933. 14; 970-992 p. – 972 p.

1933: Népegészségügy 1934. 15; 628-636 p. – 632 p.

1934-től 1941-ig, illetve 1943: a külön kiadott évi jelentésekben.

6. MELLÉKLET

Fényképek a Könyvtárról a B épületben (1955-1978) – a Heim Pál Gyermekkorház
könyvtárának archívuma

7. MELLÉKLET

Fényképek a Könyvtárról a H épületben: (1978-1983) – a Heim Pál Gyermekkorház
könyvtárának archívuma

8. MELLÉKLET

Fényképek a Könyvtárról az A épületben (1983-) - a Heim Pál Gyermekkorház
könyvtárának archívuma

9. MELLÉKLET

Beszámolójelentés 1956 – a Heim Pál Gyermekkorház Könyvtárának irattára

10. MELLÉKLET –

Értékelőlap az I. Könyvtáros versenyről – Orvosi Könyvtáros 1974. 14; 233 p.

11. MELLÉKLET

Eredményhirdetés – Orvosi Könyvtáros 1974. 14; 124 p.

12. MELLÉKLET

Beiratkozott olvasók, látogatók - a Könyvtár statisztikai jelentései alapján, saját készítés

13. MELLÉKLET

Rendelőintézeti integráció bejelentése – Heim Pál Gyermekkorház Könyvtárának irattára

14. MELLÉKLET

Történeti áttekintés 1986-ból – TELEKI Lajosné: Tájékoztatás Heim Pál Gyermekkorház-Rendelőintézet Orvosi Könyvtárának munkájáról - a Heim Pál Gyermekkorház Könyvtárának irattára

